

כִּי גִבֹר עָלֵינוּ חֲסִדוֹ וְאַמֶּת ה' לְעוֹלָם הָלְלוּ יְהוָה (תהילים קיז, ב)

תורת החיים

עיונים בהלכות חול המועד
לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא
שנלמדו בסייעתא דשמיא ובדיבוק חברים
בישיבת תורת החיים

יד בנימין
תמוז תשע"ה

לע"נ הרב חיים רפאל בן יום טוב ליפמן פרידמן ז"ל

נפטר ט' כסליו תשס"א

לע"נ יהודית בת ר' יצחק דוד פרידמן ז"ל

נפטרה כ"ה תשרי תשמ"ב

לע"נ אורי שרגא בן יהודה דוד גולדשמידט ז"ל

נפטר ח' חשוון תשנ"ז

לע"נ רייזל דינה בת יוסף גולדשמידט ז"ל

נפטרה כ' כסליו תשס"ד

בהוצאת ישיבת תורת החיים

כתיבה: הרב עודד אלון, הרב אביאל בר עמי, יוחאי גרוסברג, הראל דביר,

עמיאל הילר, יהושע צור, רפאל קליין, יונתן קרונמן

הגהה: איתן זמורה

עריכה: הראל דביר

עימוד: אברהם בן ארוש

הפקה: יהונתן חייט

ניתן להשיג את הספר בטל': 0544215095

© כל הזכויות שמורות

תוכן העניינים

תוכן מפורט.....	ז.
הסכמות ומכתבי ברכה.....	כב.
פתיחה.....	כט.
א. מצוות שמחה במועד.....	לח.
ב. תוקף איסור המלאכה בחול המועד.....	סב.
ג. הכרעה בספקות בהלכות חול המועד.....	קא.
ד. כללים בהלכות חול המועד.....	קכ.
ה. מלאכה שאין בה טרחה.....	קכד.
ו. טרחה שאין בה מלאכה.....	קנד.
ז. הוצאה וטלטול ברשות הרבים בחול המועד.....	קעו.
ח. מעשה הדיוט ומעשה אומן.....	קצו.
ט. כתיבה בחול המועד.....	רלה.
י. צרכי רבים.....	רנב.
יא. צורך מצווה.....	רנט.
יב. הגדרת דבר האבד.....	רפח.
יג. פרקמטיא אבודה.....	רצד.
יד. שינוי בדבר האבד.....	שיג.
טו. צנעה בדבר האבד.....	שכח.
טז. עבודה בשכר בחול המועד.....	שלז.
יז. מכירה וקניה בחול המועד.....	שעו.
יח. גילוח וכיבוס בחול המועד.....	תד.
יט. הערות בענייני אבלות במועד.....	תנג.
כ. קריעה בחול המועד.....	תסח.
כא. הלכות חול המועד בקצרה.....	תצג.
מפתח מקורות.....	תקא.

תוכן מפורט

פתיחה

כט

המשמעות הפשוטה של הציווי ללמוד תורה היא להביא לידי מעשה - כט ♦ עיקר תכלית הלימוד להביא לידי מעשה ולכן צריך לכוונו לכך מלכתחילה - כט ♦ כך מבואר בכמה מקומות בגמרא - כט ♦ גם בראשונים מבואר שזהו עיקר הלימוד - ל ♦ אחרונים רבים נקטו שהלימוד העיקרי הוא זה שמביא לידי מעשה – באופיו ובתוצאתו - לא ♦ ראשונים על מסכת מועד קטן - לד ♦ אחרונים על מסכת מועד קטן - לה ♦ אחרונים על הלכות חול המועד - לו

א. מצוות שמחה במועד

לח

פתיחה - לח

א. היחס בין הברייטא בחגיגה לברייטא בפסחים - לט

דרשת הברייטא בחגיגה לרבות את כל הקרבנות למצוות שמחה ולהוציא עופות ומנחות - לט ♦ הסבר התוספות ליחס בין דברי הברייטא לדרשת הברייטא בפסחים - לט ♦ ביאור דברי התוספות - מ ♦ הראשונים נחלקו בעניין קיום מצוות שמחה בבשר חולין - מא ♦ ביאור דברי התוס' בפסחים והיחס בינם ובין דברי התוס' בחגיגה - מב ♦ סיכום האמור עד כאן - מב

ב. היחס בין הברייטות בפסחים - מג

דברי הברייטות בעניין הקיום המעשי של מצוות השמחה ברגל - מג ♦ שתי אפשרויות בהבנת היחס בין הברייטות - מג ♦ ברמב"ם מבואר שמצוות השמחה מתקיימת מדאורייתא גם בקרבן וגם בשאר אופני השמחה - מד ♦ כן עולה מדבריו בספר המצוות - מד ♦ כן מבואר בדברי חז"ל במקומות נוספים, ושהדבר הוא מדאורייתא - מה

ג. דברי הרמב"ם בעניין שמחה באכילת בשר בזמן הזה - מז

לא ברור מה מקורו של הרמב"ם שהצריך אכילת בשר בזמן הזה - מז ♦ הסבר הים של שלמה - מז ♦ קשיים בהסבר זה - מז ♦ הסבר הב"ח - מח ♦ קשיים בהסבר זה - מח ♦ אין ללמוד ממה שנאמר שבשר משמח שיש חיוב לאוכלו במועד - מח ♦ דברי הרמב"ם מיושבים לפי הבנת הר"ד - מט

ד. שיטת התוספות ושיטת הריטב"א - נ

שתי אפשרויות בהבנת שיטת התוס' - נ ♦ לפי האפשרות הראשונה בזמן הבית די בבשר קרבן ואין מצווה ביין, וכן כתב הריטב"א - נ ♦ לפי הריטב"א והר"ן אין חיוב באכילת בשר או בשאר המעשים שנזכרו בגמרא - נא ♦ כך נראה מדברי הרשב"ש - נא

ה. שיטת ר' אליעזר בהגדרת מצוות השמחה במועד - נב

קושי בהבנת גדר מצוות שמחה לשיטת ר' אליעזר - נב ♦ יישוב הקושי - נב ♦ קיום דין חציו לה' וחציו לכם הלכה למעשה ביר"ט ובחור"מ - נג

ו. היחס בין תחושת השמחה ובין המעשים המוזכרים בגמרא - נד

המצווה מתקיימת גם בתחושת השמחה וגם במעשים שתיקנו חז"ל - נד ♦ תחושת השמחה היא עיקר המצווה דאורייתא - נה

ז. הכרעת השולחן ערוך והאחרונים - נו

דברי השו"ע והאחרונים בעניין חיוב לאכול בשר במועד בזמן הזה - נו ♦ הלכה למעשה: שתיית יין - נז ♦ הלכה למעשה: בגדים לנשים וקליות ואגוזים לקטנים - נז

ח. קביעת סעודה על פת בחול המועד - נח

חיוב אכילת פת ביום טוב ובראש חודש - נח ♦ הכרעת הראשונים שדין חול המועד כראש חודש - נט ♦ יתכן שאף רבינו יהודה מודה להכרעה זו - נט ♦ דברי האחרונים - ס ♦ הלכה למעשה - סא

ב. תוקף איסור המלאכה בחול המועד

פתיחה - סב

א. שיטת התוס' וסיעתם - סב

מהדרשות השונות משמע שאיסור המלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא - סב ♦ התוס' נוקטים שאיסור המלאכה מדרבנן אלא שיש לו סמך בקרא - סד ♦ קשיים בשלוש הראיות הראשונות - סו ♦ דחיית הראיה הרביעית - סז ♦ ביאור מהות האסמכתות לשיטת התוס' - סז ♦ מפשטות דברי הגמרא נראה שאיסור המלאכה בחול המועד הוא מן התורה - סח ♦ לפי המתבאר יש לדחות ראיה זו - סט ♦ דחיה נוספת לראיה זו והקושי שבה - סט ♦ קושי ביישובים שנאמרו להנגדת הגמרא בין חוה"מ לאבל - ע ♦ הוכחה מלשון הברייטא "מסרן הכתוב לחכמים" ודחייתה - ע ♦ ראיות הרא"ש שאיסור המלאכה בחוה"מ אינו מן התורה - עא ♦ דיון בראיה הראשונה ובראיה הרביעית - עב ♦ דחיית ההכרח מהראיה השניה - עג ♦ דחיית ההכרח מהראיה השלישית - עג ♦ ראיית הטורי אבן שהאיסור מן התורה ודחייתה - עג

ב. שיטת הר"ף וסיעתו - עה

קשיים בטענה שלדעת הר"ף מלאכת חול המועד אסורה מן התורה - עה ♦ כמה ראשונים נקטו להדיא שלא כדברי הטור והב"י - עו ♦ היראים מביא את כל הילפותות ואעפ"כ נוקט שמלאכת חול המועד אסורה מדרבנן - עז ♦ נראה שאין הכרח בראיית היראים - עט ♦ הוכחת האחרונים שלדעת הר"ף מלאכת חוה"מ אסורה מן התורה - פ ♦ דחיית ההוכחה - פ

ג. בירור שיטותיהם של ראשונים נוספים - פא

אין הכרח מדברי רשב"ם והריב"ן שמלאכת חוה"מ אסורה מן התורה - פא ♦ סתירה בדברי רבינו גרשום בעניין זה - פב ♦ בדעת האור זרוע נראה שמלאכת חול המועד אסורה מן התורה - פג ♦ סתירה לכאורה בדברי מהר"ח א"ז - פג ♦ סתירה בדברי שבלי הלקט - פד ♦ מדברי התוס' בעירובין ותוס' רבינו פרץ נראה שהאיסור הוא דאורייתא - פד ♦ כך משמע גם מדברי הנמוקי יוסף - פה ♦ ראשונים נוספים נוקטים שמלאכת חוה"מ אסורה מדרבנן - פה ♦ ראשונים נוספים נוקטים שמלאכת חוה"מ אסורה מדאורייתא - פח

ד. פשרת הרמב"ן וסיעתו - פט

הרמב"ן מחלק את הלכות חול המועד לאיסורי דאורייתא ואיסורי מדרבנן - פט ♦ סתירה בדברי הרמב"ן והרשב"א - צא ♦ ייתכן שאף הסוברים שאיסור המלאכה מדאורייתא מודים לפשרת הרמב"ן - צא ♦ המועדי ה' מוכיח מלשון פשרה שישנם המחמירים יותר מהרמב"ן וקשיים בדבריו - צב ♦ ביאור שיטת הרמב"ן ושיטת ר"ת בגדר איסור לפני עיוור - צג ♦ קושי בדברי התוס' והרא"ש בעניין זה - צד ♦ ביאור דבריהם - צד ♦ המועדים וזמנים מחדש שאף האוסרים מדרבנן מודים שיסוד האיסור הוא מן התורה - צה ♦ מפשטות דברי הראשונים נראה שאין חילוק בין האיסור ובין יסוד האיסור - צה

ה. סיכום שיטות הראשונים והכרעת השו"ע - צו

סיכום שיטות הראשונים - צו ♦ סתירה בהכרעת הבית יוסף - צז ♦ ביאור הכד הקמח בדעת הבית יוסף והקשיים שבו - צט ♦ ביאור המועדי ה' בדעת הבית יוסף והקשיים שבו - ק

ג. הכרעה בספקות בהלכות חול המועד

קא

פתיחה - קא

א. הוכחות מדברי הראשונים שיש להקל בספק ספיקא מדאורייתא וספק מדרבנן - קא
מדברי הפוסקים משמע שיש להקל בנידון זה - קא
הוכחה לכך מדברי הרשב"א - קב
דחיית ההוכחה - קד
הוכחה אחרת שיש להקל מדברי הרשב"א בתשובה - קד
כן מבואר בדברי הסמ"ק והאחרונים - קה
כן מבואר בדברי התשב"ץ - קו

ב. דיון בדברי הרשב"א והשו"ע בעניין זה - קו

קושי בדברי הרשב"א והטור והשו"ע - קו
ביאור הפרי מגדים בדעת השלחן ערוך - קז
קושיות היוסף דעת על הפרי מגדים - קח
יישוב הקושיה השניה והקושיה השלישית - קח
אפשרות ליישוב הקושיה הרביעית - קי
יישוב הקושיה הראשונה - קי
קשה לומר שהרשב"א ביטל דעתו מפני הרוב בתורת ודאי - קיא
מחלוקת הראשונים בביאור דברי הירושלמי לגבי הפרשת חלה מעיסת אורז ודגן - קיא
מדברי הרשב"א בפסקי חלה מוכח לכאורה שפסק כר"ת רק מכוח ספק - קיב
לפי זה לא מובן מדוע היקל הרשב"א לעניין חלה - קיב
ביאור שיטת הראב"ד והרשב"א - קיג
סייעתא לשיטת הרשב"א מלשונות הגמרא והראשונים - קיד
ביאור הדין שיין המזוג במים ואין בו שישית אינו יין למרות שנותן טעם - קיד
סיכום הדיון בדעת הרשב"א - קטו

ג. חידוש היוסף דעת שיש לחלק בין ספק במציאות לספק בהלכה - קטו

חילוק היוסף דעת בין ספק במציאות לספק בהלכה והשלכתו על הנידון דידן - קטו
קושי בדבריו - קטז
ראיית היוסף דעת לדבריו מדברי רבינו חננאל - קיז
דחיית הראיה - קיח
הלכה למעשה - קיט

ד. כללים בהלכות חול המועד

קכ

לכאורה הגמרא שוללת את קיומם של כללים בהלכות חול המועד - קכ
קושי בדברי הגמרא לפי הבנה זו - קכ
ביאור דברי הגמרא - קכא
כך נראה מדברי הראשונים - קכב
מדברי האוהל מועד משמע קצת שדברי הגמרא מתייחסים רק לטרחא בדבר האבד - קכג

ה. מלאכה שאין בה טרחה

קכד

פתיחה - קכד

א. מחלוקת הראשונים בעניין הרווחה שאין בה טרחה - קכד

מפשט דברי הגמרא נראה שגם מלאכה שאין בה טרחה אסורה בחול המועד - קכד
לשיטת רש"י וסיעתו הותרה מלאכה שאין בה טרחה אף בהרווחה - קכה
הרא"ש והר"ן מקשים על הבנה זו מפשט הגמרא, ואוסרים מלאכה שאין בה טרחה - קכה
כן מבואר בדברי ראשונים נוספים - קכו
ראשונים נוספים כתבו שההיתר למשוך את המים הוא משום דבר האבד - קכז
סתירה לכאורה בדברי המאירי בעניין זה - קכז
סיכום ביניים של שיטות הראשונים - קכח
במקום שאין הרווחה ייתכן שגם רש"י וסיעתו יודו שיש לאסור - קכח

ב. דיון בדברי התוס' לגבי השקיה בחול המועד - קכח

מחלוקת ר' אליעזר בן יעקב וחכמים בענין השקאה בחוה"מ - קכח
קושיות התוס' ושלושת תירוציהם - קכט
קשיים בשני תירוצי התוס' הראשונים - קל
יישוב קושיית התוס' הראשונה ע"פ דברי הר"ה - קלב
אפשרות ליישוב הסתירה בדברי רבינא - קלב
העולה מהדיון בדברי התוס' לנידון דידן - קלג

ג. הרמב"ם ופוסקים נוספים אוסרים מלאכה שאין בה טרחה - קלד

מדברי הרמב"ם מוכח שאיסור המלאכה אינו תלוי במציאות של טרחה - קלד ♦ ניסיון לדייק כן מדברי הר"ד ומדברי מהר"ח אור זרוע ודחייתו - קלד ♦ כך מוכח גם מדברי ההגהות מיימוניות בשם מהר"ם - קלה ♦ המב"ט מתיר תלישת עשבים בבית הקברות - קלה ♦ גם מדבריו נראה שהעובדה שאין טרחה במלאכה לא מהווה עילה להתיר - קלו

ד. שיטות ראשונים נוספים - קלז

היראים מתיר לאדם לעשות מלאכה מועטת בביתו - קלז ♦ ביאור איסור אמירה לגוי וביאור האפשרות לאסור לקדש אישה לפי דרכו של היראים - קלח ♦ כך נראה גם מדברי הר"ד והרי"ז - קלט ♦ כך מבואר בספר מצוות זמניות ובמנורת המאור הקדמון - קלט ♦ אין להוכיח משבלי הלקט שמלאכה שאין בה טרחה מותרת אף שלא לצורך - קלט ♦ מעצם איסור הכתיבה יש להוכיח שמלאכה שאין בה טרחה אסורה - קמ ♦ אפשרות להסביר את איסור הכתיבה לשיטת המתירים מלאכה שאין בה טרחה - קמ ♦ מדברי הלקט יושר בשם רבו עולה שמלאכות שאין בהן טורח הותרו בחול המועד - קמא ♦ קושי בדברי הלקט יושר בשם רבו - קמב ♦ ממנהג מהרא"י שלא לקפל טליתו בחול המועד משמע שהחמיר במלאכה שאין בה טרחה - קמב ♦ מהר"י קולון מתיר מלאכה שאין בה טרחה - קמג ♦ החוה"מ כהלכתו מתיר הוצאה משום שאין בה טרחה והסבר אחר מדוע הותרה - קמג ♦ איסור הוצאה שלא לצורך ביר"ט אינו מן התורה לדעת רש"י - קמד ♦ קושיות הראשונים על שיטת רש"י - קמה ♦ תירוצי מהר"ם מלובלין לקושיית הרשב"א והקשיים שבו - קמו ♦ הבנת הר"ן והשער המלך בדעת רש"י - קמו ♦ הוצאה היא מלאכה גרועה, ולכן הותרה בחול המועד - קמז ♦ הוכחת האחרונים מהיתר נטילת גבשושית במועד שמלאכה שאין בה טרחה מותרת - קמז ♦ דחיית ההוכחה - קמח ♦ ראיה לדברי האשל אברהם מדברי רבינו פרץ - קמט ♦ החוה"מ כהלכתו מחלק בין מלאכה שבמהותה היא מלאכת טורח ושיהוי לשאינה כזו - קמט ♦ קשיים בחילוק זה - קנ ♦ טענת הרדב"ז שהאוסרים מן התורה מלאכה בחוה"מ יחמירו במלאכה שאין בה טרחה - קנא

ה. הלכה למעשה - קנב

הלכה למעשה - קנב

ו. טרחה שאין בה מלאכה

פתיחה - קנד

א. היתר הכנסת פירות ושליית פשתן משום דבר האבד - קנד

הראשונים כתבו שהטעם לאסור הכנסת פירות הוא מפני הטרחה - קנד ♦ לפי זה נראה שיש להעמיד את האיסור דווקא בפירות מרובים שיש טרחה בהכנסתם - קנה ♦ דברי התוס' בביאור טעם האיסור אלמלא היה מדובר בדבר האבד - קנו ♦ ביאור האחרונים שהכנסת הפירות נאסרה משום מעמר - קנז ♦ מלשון המשנה והביריתא וכן מהגמרא נראה שלא מדובר על עימור - קנז

ב. פינוי חפצים מבית לבית - קנח

הראשונים הבינו שאיסור הפינוי מבית לבית הוא משום טרחה - קנח ♦ שתי אפשרויות בהבנת ההיתר לפנות לחצר - קנט

ג. הבאת כלים מבית האומן - קס

שתי הבנות אפשריות בטעם האיסור להביא כלים מבית האומן - קס ♦ קושי בהבנת רש"י וסיעתו - קס

ד. איסור פרקמטיא במועד והיחס בינו ובין טרחה שאין בה מלאכה - קסא
הראשונים נימקו את איסור פרקמטיא בכך שיש טרחה - קסא ♦ דין פרקמטיא בצנעה - קסא
♦ דברי האחרונים - קסא

ה. דינים נוספים הקשורים לטרחה שאין בה מלאכה - קסב
היתר הפיכת תבואה משום דבר האבד - קסב ♦ פירוש הריב"ן והר"י אלמדארי לדברי
הירושלמי - קסג ♦ נשיאת אישה במועד - קסג ♦ הרבעת בהמה במועד - קסג ♦ החזרת
תרנגולת על הביצים - קסד ♦ כינוס מים לבורות שיחין ומערות של יחיד - קסד ♦ הדליית
מים לירקות - קסה ♦ דברי הגמרא בע"ז בעניין טרחה בחול המועד - קסו

ו. דברי רבינו תם והארחות חיים - קסז
דברי רבינו תם בעניין הילוך מרובה בחוה"מ - קסז ♦ אף האורחות חיים מתיר הליכה
למרחקים - קסז ♦ קשיים בניסיונות ליישב דבריו עם האיסור הכללי שישנו בטרחה - קסח

ז. ראשונים שאסרו טרחה באופן כללי - קסט
מקרים שלא הוזכרו בגמרא, והראשונים אסרו משום טרחה אף שאין בה מלאכה - קסט ♦
ראשונים שכתבו באופן כללי שטרחה אסורה אף בלא מלאכה - קסט

ח. היחס בין טרחה יתירה בדבר האבד לטרחה שאין בה מלאכה - קע
היחס בין טרחה יתירה בדבר האבד לטרחה שאין בה מלאכה בדבר שאינו אבד - קע ♦ טעם
האיסור בטרחה גרידא הוא כטעם איסור מלאכה - קעא

ט. שיטת הרמב"ם, הרמב"ן והמאירי - קעא
אפשרות להבין מדברי הרמב"ם שטרחה גרידא מותרת - קעא ♦ אפשרות להבין כך גם מדברי
הרמב"ן - קעב ♦ מדברי המאירי נראה שאין איסור כללי בטרחה - קעב

י. הכרעת ההלכה - קעג
גדר הטרחה שנאסרה, לפי האפשרות שיש איסור כללי - קעג ♦ סיכום ומסקנה - קעד

ז. הוצאה וטלטול ברשות הרבים בחול המועד

פתיחה - קעו

א. דברי הגמרא והראשונים - קעו

מהגמרא ומהראשונים נראה שהוצאה מותרת בחול המועד ללא הגבלה - קעו

ב. סוגיית הגמרא לגבי מיגו מסוכה לשבת - קעז
מן התורה מקום שמוקף שלוש מחיצות מותר בטלטול בשבת - קעז ♦ שלוש אפשרויות
בהבנת דין שתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח - קעז ♦ מחלוקת ראשונים בהבנת דברי
הגמרא - קעח ♦ השלכה הלכתית הדדית בין כשרות הדפנות לסוכה ובין תועלתן לרשויות
שבת - קעט ♦ שתי אפשרויות בהבנת מהות המיגו ונפקא מינה ביניהן - קפ ♦ שיטת רש"י
שהמיגו מועיל להתיר טלטול אף מדרבנן - קפ ♦ קושי בדבריו שלכאורה מזכה שטרא לבי תרי
- קפ ♦ הר"ף השמיט את חידושו של רבא וביאור הראשונים לכך - קפ ♦ פירוש ההשלמה
שהמיגו מועיל רק מדין תורה ובכגון שאין צורת הפתח - קפא ♦ פירוש ההשלמה השני
שהטפח מצטרף לצורת הפתח שקיימת ברוח הרביעית - קפב ♦ המאירי מצדד בפירוש רש"י -
קפג ♦ הבנת המרחשת בדעת הר"ף - קפג ♦ קשיים בהבנה זו - קפד

ג. שיטת הר"ף במיגו משבת לסוכה - קפו
הר"ן מתקשה בהבנת פסק הר"ף - קפו ♦ תירוץ הערוך לנר - קפז ♦ קשיים בהבנה זו - קפז ♦
תירוץ העמודי אור - קפז ♦ קשיים בהבנה זו - קפח ♦ הבנת הרמב"ן והריטב"א בדעת הר"ף -
קפט ♦ אפשרות נוספת בביאור דברי הר"ף - קצ

ד. ביאור ההבדל בין שבת ליו"ט וחזה"מ בעניין המיגו - קצ
הצעות לביאור ההבדל בין שבת ליום טוב וחזה"מ בעניין המיגו והקשיים שבהן - קצ ♦ הצעות
נוספות והקשיים שבהן - קצא ♦ יישוב הברכת מרדכי - קצב ♦ הסבר נוסף: מיגו דרבנן לא
מועיל להכשר סוכה דאורייתא - קצג ♦ ייתכן שבאמת אין הבדל בין שבת ליום טוב - קצד ♦
אפשרות נוספת ליישוב הקושי - קצד ♦ סיכום והלכה למעשה - קצד

ח. מעשה הדיוט ומעשה אומן

פתיחה - קצו

א. מהות ההיתר במעשה אומן בשינוי - קצו
היתר תפירה בחול המועד ע"י הדיוט או ע"י אומן בשינוי - קצו ♦ איסור התפירה כדרכו אינו
תלוי בדרכו בחול אלא במיומנות - קצז ♦ מדין האומן מכליב יש ללמוד שמלאכת אומן בשינוי
אינה זהה למלאכת הדיוט - קצח ♦ בגמרא הותר מעשה הדיוט אף ללא שינוי - קצט ♦ כל
מלאכה שאינה מעשה אומן כדרכו מותרת - ר ♦ מדברי הרמב"ם נראה שהדרך היחידה להתיר
היא מעשה הדיוט ולא שינוי - ר ♦ סתירה בדברי המאירי - רא ♦ ביאור דבריו - רא ♦ חילוק
תלמיד ר"י מפריש בין תפירה לשאר מלאכות - רא ♦ ראשונים אחרים למדו ממלאכת תפירה
לשאר מלאכות - רב ♦ לכאורה מהגמרא בפסחים משמע שבתפירה יש היתר מיוחד - רב ♦
מהגמרא במ"ק משמע שעיקר טעם היתר מלאכות בערב יו"ט הוא צורך יו"ט - רג

ב. מעשה הדיוט ומעשה אומן בשינוי הותרו רק לצורך המועד - רד
הראשונים נוקטים שמעשה הדיוט ומלאכה בשינוי הותרו רק לצורך המועד - רד ♦ סתירה
לכאורה בדעת המאירי בעניין זה - רד ♦ קושי בחילוק בין מעשה הדיוט למעשה אומן הנעשה
בשינוי - רה ♦ הבנת הבאר משה בדברי המאירי - רו ♦ קשיים בהבנה זו - רו

ג. הגדרת צורך המועד - רז
הגדרת המועדי ה' לצורך המועד - רז ♦ מדין הכנת שיכר חדש במועד נראה שגם אם יכול
להסתדר ללא המלאכה, הדבר נחשב לצורך - רח ♦ דחיית הראיה מדברי הרשב"א - רט ♦
קושי נוסף בשיטת המועדי ה' - רי ♦ מחלוקת הפוסקים בעניין ציור בחול המועד - ריא ♦ שני
הסברים מדוע לאסור ציור בחזה"מ והקושי שבהם - ריא

ד. הגדרת מעשה אומן - ריג
נראה שהגדרת מעשה אומן היא מעשה שרק אומנים יודעים או מסוגלים לעשותו - ריג ♦
רבינו פרץ מחמיר בתפירה להחשיבה כמעשה אומן למרות שרוב בני אדם בקיאים בה - ריד ♦
דבריו נאמרו כעיקר הדין ולא כחומרא מחודשת - רטו ♦ אם נפרש שרוב היינו ריבוי, יצא שלא
אסר רבינו פרץ מעשה שידיעתו רווחת בציבור - רטז ♦ חילוק בין תפירה לשאר מלאכות - ריז
♦ מפירוש התוס' לקיטורי בירי משמע שמעשה אומן יכול להיות נחלת הכלל - ריז ♦ דחיית
ההוכחה - ריז ♦ לפי תלמיד ר"י מפריש דרך הנשים בקימות בתי שוקיים ולמרות זאת נחשב
הדבר למעשה אומן - ריח ♦ דחיית ההוכחה - ריח ♦ אין להוכיח מדברי הרמב"ם והרמב"ן
שנקטו כשיטת רבינו פרץ - ריט ♦ המנהג להתיר נהיגה אע"פ שדורשת מיומנות רבה מוכיח
שהולכים בתר הרגילות - ריט ♦ כן נקטו האגרות משה ופוסקים נוספים - רכ

ה. מעשה הדיוט בכלי שנעשה במעשה אומן - רכא
מחלוקת הפוסקים בעניין מעשה הדיוט שנעשה על ידי כלים - רכא ♦ קשיים בסברת
המחמירים - רכב ♦ ביאור החוט שני למנהג העולם להשתמש בחשמל - רכג

ו. מעשה הדיוט ומעשה אומן בשינוי לצורך אדם אחר - רכג
מדברי הפוסקים נראה שהיתר מעשה הדיוט אמור אף לצורך אדם אחר - רכג

ז. טרחה מרובה במעשה הדיוט לצורך המועד - רכז

מחלוקת הרמב"ן והראב"ד האם מלאכת הדיוט הותרה אף בטרחה מרובה - רכז ♦ קושי העולה מדברי הרמב"ן בלקוטות ויישובו - רכה ♦ מטעמו של עולא לאיסור נשיאת נשים במועד משמע לכאורה כשיטת הראב"ד - רכו ♦ ביאור דברי עולא לפי שיטת הרמב"ן - רכו ♦ מדברי הרא"ש נראה שנוקט כשיטת הראב"ד - רכז ♦ כך עולה גם מדברי הריטב"א - רכח ♦ גם מדברי תלמיד ר"י מפריש נראה שנוקט כדעת הראב"ד - רכח ♦ כך עולה גם מדברי ר"ש בן היתום והארחות חיים - רכט ♦ כך נוקטים גם הגאונים המובאים במאירי - רכט ♦ סתירה בדברי המאירי - רל ♦ ביאור דברי המאירי והכרעה שנוקט כראב"ד - רלב ♦ הריב"ב והאוהל מועד נוקטים כדברי הרמב"ן - רלב

ח. הלכה למעשה - רלב

הלכה למעשה - רלב

ט. כתיבה בחול המועד

רלה

פתיחה - רלה

א. פירושי הראשונים למשנת "ואלו כותבין במועד" - רלה

איסור הכתיבה במועד - רלה ♦ פירוש רש"י וסיעתו להיתרי הכתיבה שנזכרו במשנה - רלה ♦ קושי הסבר הירושלמי להיתר כתיבת גיטין - רלו ♦ הסבר הרמב"ם להיתרי המשנה - רלז ♦ קושי בפירושי רש"י לאגרות של רשות - רלח ♦ שיטת המתירים אגרות רשות משום מעשה הדיוט לצורך המועד - רלח ♦ שיטת הראב"ד וסיעתו שההיתר הוא משום דבר האבד - רלט ♦ שיטת הר"ד והרי"א² שההיתר הוא משום שכתובות אלו אינן מלאכה - רמ ♦ סיעת האוסרים לכתוב אגרות שלום - רמא ♦ מחלוקת דומה בעניין כתיבת חשבונות - רמא ♦ ביאור מחלוקת בה"ג והרי"ף - רמב ♦ לפי הר"ד נראה שיש להיתר כתיבה אפילו שלא לצורך המועד - רמג ♦ בדעת הרמב"ם נראה שההיתר הוא דווקא לצורך המועד - רמג ♦ הבנת שבלי הלקט והתניא רבתי בדעת הר"ף וסיעתו - רמד ♦ שליחת אגרות שלום שלא יגיעו ליעדן במועד - רמד ♦ הכרעת השו"ע והרמ"א - רמה

ב. כתיבה בשינוי - רמו

היתר ר' אליעזר מטון לכתבה בשינוי - רמו ♦ קושי בדברי מהר"ח אור זרוע - רמו ♦ ביאור דברי מהר"ח אור זרוע - רמו ♦ קושי בעצם איסור הכתיבה של מהר"ם - רמז ♦ התרומת הדשן והרדב"ז מחמירים בתפירה ומצריכים שינוי שתוצאותיו ניכרות - רמז ♦ היחס בין דברי תרוה"ד לדינו של ר' אליעזר מטון - רמח ♦ תמיהת הבית יוסף על חומרת תרומת הדשן בכתיבה בחוה"מ - רמט ♦ קושי בהבנת דברי הבית יוסף - רמט ♦ ניסיון ליישב את דברי הבית יוסף ודחייתו - רנ

ג. הלכה למעשה - רנ

הסכמת השו"ע והרמ"א להיתר כתיבה בחול המועד - רנ ♦ האחרונים מתירים כתיבה בחול המועד ואף מעידים על מנהג להקל - רנא

י. צרכי רבים

רנב

פתיחה - רנב

א. חילוק בין צורך רבים במועד לצורך רבים שאינו במועד - רנב

היתר צרכי רבים כשהרבים "צריכין להם" - רנב ♦ הראשונים הבינו שצורך זה הוא צורך המועד, ומשמעות הדבר להלכה - רנב ♦ מדברי הריטב"א נראה שאוסר מעשה הדיוט שאינו

לצורך המועד - רנג ♦ נראה שגם הרמב"ם שהתיר כתיבת אומן לצורך רבים, לא התירה אלא כשצריכים לכך במועד - רנד

ב. העמדת ההיתר בצרכי הגוף - רנה

חילוק הרשב"א בין צרכי הגוף לשאר צרכים - רנה ♦ המנחת יצחק והשש"כ מתירים מעשה הדיוט לצורך רבים שאינו צורך המועד אף שלא במקום צורך הגוף - רנז ♦ מדברי הרשב"א נראה שההיתר אינו תלוי במצווה - רנז ♦ הלכה למעשה - רנז

יא. צורך מצווה

פתיחה - רנט

רנט

א. מקורות בראשונים להיתר צורך מצווה - רנט

דברי הרמב"ן וסיעתו בעניין חפירת כוכין וקברות במועד - רנט ♦ מפשטות דבריהם נראה שצורך מצווה שווה לצרכי רבים - רס ♦ מדברי הריטב"א, הראב"ד והרא"ש, עולה שיש להתיר מעשה אומן לצורך מצווה שבמועד - רס ♦ היתר כתיבת תפילין וטויית חוטי ציצית בחוה"מ - רסב ♦ הראשונים מסבירים שטעם הדבר הוא שיש בכך מצווה - רסג ♦ השינוי שנזכר בגמרא לא נפסק להלכה - רסד ♦ האיסור לכתוב תפילין לחבירו הוא משום שכוונתו להשתכר ולא לקיים מצווה - רסה ♦ גם מדברי הרמב"ם עולה שצורך מצווה הוא טעם להתיר מעבר לכללים הרגילים - רסה ♦ מדברי המאירי משמע שאוסר מעשה אומן אף לצורך מצווה - רסו ♦ דברי התוס' בעניין תענית דיינים בחול המועד - רסו

ב. הגדרת מצווה לעניין זה - רסז

חילוק הראשונים בין מצווה נצרכת למצווה שאינה נצרכת - רסז ♦ ביאור האיסור להגיה אות בספר העזרה לפי חילוק זה - רסח ♦ ההיתר לכתוב תפילין אינו תלוי בכך שמצוות תפילין נוהגת בחול המועד - רסט ♦ אין לחלק בין מצווה חשובה למצווה פחותה - רסט ♦ קושי בחילוק ערוה"ש בין מצוות שהן חובות הגוף לשאר מצוות - ער ♦ מדברי התוס' נראה שיש לחלק בין מצווה לסדר מצווה - רעא ♦ מחלוקת מהר"ם והמב"ט בעניין תלישת עשבים בבית הקברות בחוה"מ - רער ♦ הריב"ש מוכיח שאפילו איסור דרבנן לא הותר לצורך מצווה - רעג ♦ הרא"ש נוקט שאין מצווה בעצם הקידושין ולשיטתו נדחית ראיית הריב"ש השניה - רעה ♦ אפשרות לביאור היחס בין דברי הריב"ש לדברי הרמב"ן וסיעתו ודחייתה - רעו ♦ קשיים בדברי הכלבו לפי הבנת הבית יוסף - רעז ♦ קשיים גם בהבנת הביאור הלכה - רעח ♦ הצעה לביאור דברי הכלבו - רעח ♦ סיכום דעות הראשונים - רעט

ג. דברי האחרונים - רעט

הרמ"א והאחרונים מחמירים במעשה אומן במקום מצווה אף לצורך המועד - רעט ♦ הב"י לא הביא את דברי הרשב"א במלואם - רפ ♦ קושי במקור שציין הגר"א לפסק הרמ"א - רפב ♦ סתירה לכאורה בדברי הרמ"א - רפג ♦ הסתירה מיושבת אם נוקטים שלא התיר כתיבת ספרים אלא לצורך ציבור - רפג ♦ במקור הדין ברוקח מפורש לכאורה שמתיר אף לצורך יחיד - רפג ♦ הפמ"ג מיישב קושי זה ע"פ ביאור הט"ז בדברי השו"ע - רפד ♦ קשיים בביאור הט"ז - רפד ♦ ביאור המג"א בדברי השו"ע - רפד ♦ ביאור הסברה שבדבריו ויישוב הסתירה בדברי הרמ"א - רפד ♦ בית אב לסברת האחרונים בדברי הרא"ש שמתיר סירוג מיטה משום דבר האבד - רפה ♦ קושי במסקנה היוצאת מדברי המג"א - רפה ♦ יישוב הקושי - רפו

ד. הלכה למעשה - רפו

הלכה למעשה - רפו

יב. הגדרת דבר האבד

פתיחה - רפח

רפח

א. הגדרת דבר האבד - רפח

בגמרא לא נאמר היתר דבר האבד אלא על הפסד ממון - רפח ♦ אין סתירה לכך מהיתר כתיבת קידושי נשים משום דבר האבד - רפח ♦ הראשונים הרחיבו את גדר דבר האבד לאובדן רוחני - רפט ♦ הסבר שו"ת מן השמים ליחס לדברי תורה כדבר האבד - רצ ♦ הראב"ד וסיעתו מתירים כתיבת אגרות שלום משום דבר האבד - רצ ♦ אין לומר שהגדרת דבר האבד היא שישנו צער משמעותי - רצ ♦ חילוק בין צורך גדול לאובדן - רצ ♦ מסתבר שצער רגעי אינו אובדן - רצא

ב. דבר האבד של אדם אחר - רצא

חידוש הכתב סופר שאובדן של אחרים אינו בכלל דבר האבד - רצא ♦ מדברי הפוסקים נראה שההיתר הוא גם באובדן של אחרים - רצב

יג. פרקמטיא אבודה

פתיחה - רצד

רצד

א. מחלוקת הרמב"ן והראב"ד האם מניעת רווח נחשבת לאובדן - רצד

היתר פרקמטיא אבודה - רצד ♦ מחלוקת הראשונים האם מניעת רווח נחשבת כאובדן - רצה ♦ ראיית הרמב"ן לשיטתו מעובדא דנהר בדיתא - רצו ♦ דחיות הראב"ד לראיה זו - רצו ♦ ביאור דחייתו הראשונה - רצז ♦ קושיות הרמב"ן על הדחיה השניה - רצז ♦ אפשרות ליישוב הקושיות לדעת הראב"ד - רצח ♦ ראיית הרמב"ן לדבריו מדין החמרין והגמלין - רצח ♦ ראיית הרמב"ן לדבריו מהתוספתא - רצט ♦ ביאור הרמב"ן לדברי הירושלמי אליבא דשיטתו - רצט

ב. מחלוקת הראשונים בהבנת דברי הירושלמי - ש

מדברי הירושלמי נראה שדין מכירה וקניה במקום מניעת רווח תלוי במחלוקת אמוראים - ש ♦ כמה ראשונים גורסים אחרת מהגירסה שלפנינו - שא ♦ הריב"ש מצדד להקל במכירה לשיירה אף לשיטת הרמב"ן וראיה לדבריו - שב ♦ ראיית הריטב"א שמניעת רווח חשובה כהפסד והקושי שבה - שג ♦ הסמ"ג מחמיר במכירה לשיירה - שג ♦ קושי בדברי הרא"ש שלכאורה מזכה שטרא לבי תרי - דש ♦ הבנת הב"י בדעת הרא"ש - שה ♦ קשיים בהבנה זו - שז ♦ קשיים בהסבר הביאור הלכה בדעתו - שז ♦ חילוק בין הזדמנות חד פעמית ובין מכירה מצויה - שז ♦ קושי נוסף בדברי הרא"ש - שח ♦ אין לומר שהקולא בשיירה נובעת מכך שמוכרים חפצים נדירים ומיוחדים - שח ♦ אפשרות לביאור שיטת הרא"ש ודחייתה - שח ♦ ביאור דברי הרא"ש בשני אופנים - שט ♦ אפשרות לביאור מחלוקת הרמב"ן והראב"ד לאור המתבאר בדעת הרא"ש - שט

ג. הלכה למעשה - שי

הכרעה ההלכה בעניין פרקמטיא אבודה - שי ♦ מלאכה על ידי גוי במקום מניעת רווח - שיא

יד. שינוי בדבר האבד

פתיחה - שיג

שיג

א. מדברי הגמרא נראה שאין צורך בשינוי בדבר האבד - שיג

הכרעת הגמרא כר' יוסי שאין צורך בשינוי בדבר האבד - שיג ♦ חידוש הריטב"א שעבודה במחומר הותרה רק בתבואה שהושלמה גדילתה - שיד ♦ קושי בדברי הריטב"א - א ♦ רק ר' יוסי אוסר עבודה בדבר האבד במחומר ואין הלכה כמותו - שיד ♦ קשיים בדברי הגמרא - שטו

◊ יישוב המרכבת המשנה לקושי הראשון וסייעתא מדברי המאירי - שטז ◊ קשיים ביישוב זה
- שיז ◊ אוכל נפש נלמד בקל וחומר מדבר האבד - שיח ◊ הכרעת ההלכה שמלאכת דבר
האבד מותרת אף במחובר - שיט ◊ לא ברור האם דברי ר' יוסי נדחו גם לעניין מקצתו אבוד
בתלוש - שיט ◊ סיכום ביניים - שיט

ב. שיטת הרמב"ם - שכ

קשיים בדברי הרמב"ם - שכ ◊ ביאור הכסף משנה בדעת הרמב"ם - שכ ◊ קשיים בהבנה זו -
שכ ◊ ביאור הלחם משנה בדעת הרמב"ם - שכב ◊ קשיים גם בהבנה הזו - שכב ◊ ביאור
הלחם משנה לאיסור הדישה בפרות - שכב ◊ קשיים בשני ביאוריו - שכב ◊ קשיים גם בביאור
הברוך השם בדעת הרמב"ם - שכג ◊ ביאור הקרן אורה וסיעתו בדעת הרמב"ם - שכד ◊ קושי
בביאור זה - שכד ◊ הבנת השלמי תודה בדברי הרמב"ם - שכד ◊ ביאור שיטת הרמב"ם לפי זה
- שכה ◊ ביאור מה שכתב שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות - שכו ◊ קשיים גדולים
בהבנה זו - שכו ◊ אפשרות נוספת בביאור דברי הרמב"ם - שכז ◊ קושי בדברי רבינו שמריה
שמצריך שינוי בדבר האבד - שכז

טו. צנעה בדבר האבד

שכח - פתיחה

א. דברי הראשונים - שכח

בהכנסת פירות מפני הגנבים נאמר שיש צורך בצנעה וקשיים בהבנת הדבר - שכח ◊ הצורך
בצנעה הוא דווקא במקום שלא ניכר שמדובר על דבר האבד - שכט ◊ שיטת הרמב"ן שצריך
צנעה רק בחושש להפסד - שכט ◊ שיטת המגיד משנה בהבנת דברי הרמב"ן - של ◊ כן נקטו
ראשונים נוספים - של ◊ מדברי הריטב"א נראה שהבין באופן אחר את דברי הרמב"ן - שלא ◊
צנעה בשליית הפשתן - שלא ◊ אף מדברי הגאונים נראה שאין צורך בצנעה אלא בספק דבר
האבד - שלא ◊ המאירי נוקט כשיטת המגיד משנה - שלב ◊ הראב"ה הצריך צנעה רק במקום
שאינן ההפסד ניכר - שלב ◊ גם בדברי הר"ן והריב"ב מבואר שבדבר האבד גמור אין צורך
בצנעה - שלג ◊ מדברי המרדכי נראה שהצריך צנעה בכל דבר האבד - שלג

ב. דברי האחרונים - שלד

החתם סופר מצריך צנעה בכל מלאכות המועד - שלד ◊ מדברי הראשונים נראה שהצורך
בצנעה הוא רק במקום שיש חשש למראית עין - שלה ◊ ראה מדברי הלבוש לשיטת החת"ס
ודחייתה - שלה ◊ רוב האחרונים לא הצריכו צנעה בכל דבר האבד - שלו ◊ הלכה למעשה -
שלו

טז. עבודה בשכר בחול המועד

שלז - פתיחה

א. דין אבונגרי דבי ריש גלותא - שלז

מדברי רב חמא בעניין אבונגרי דבי ריש גלותא נראה שעבודה בשכר אסורה בחול המועד - שלז
◊ כן כתבו ראשונים רבים - שלח ◊ הערות על הבנה זו בגמרא - שלח ◊ פירוש הנמוקי יוסף
לדין אבונגרי - שלט ◊ חברים לפירוש הנמוקי יוסף - שלט ◊ קושי בדברי הנמוקי יוסף - שמ
◊ אפשרויות ליישוב הקושי - שמ ◊ קושי בדברי הר"ן - שמא ◊ יישוב הקושי - שמא ◊ קושי
בר"ף וברמב"ם שהשמיטו את דין אבונגרי ואפשרות ליישובו - שמב

ב. כתיבת תפילין ומזוזות בשכר - שמב

הוכחת הרא"ש מאיסור כתיבת תפילין בשכר שעבודה בשכר אסורה בחול המועד - שמב ◊
מדברי הנמוקי יוסף בסוגיה זו נראה שגם הוא סבור שיש לאסור עבודה בשכר - שמג ◊ קושי

בהבנת האליה רבה שהנמוקי יוסף מתיר עבודה בשכר - שמג ♦ דחיית הנהר שלום לראיית הרא"ש - שדמ ♦ קיום ראיית הרא"ש - שדמ ♦ חילוק בין כתיבת תפילין ומזוזות ומכירתם לעבודה בשכר - שמה

ג. ראשונים המתיירים עבודה בשכר במועד - שמה

הריא"ז מתיר קבלת שכר עבור כל פעולה שהיא לצורך המועד - שמה ♦ כן דעת הכלבו - שמו ♦ הב"ח מבין שהכלבו התיר עבודה בשכר רק למי שאין לו מה יאכל וקשיים בדבריו - שמו ♦ הרמ"א והט"ז מבינים שהכלבו התיר משום דבר האבד - שמו ♦ קשיים גם בהבנה זו - שמו ♦ קשיים גם בהסברי המור וקציעה - שמח ♦ אפשרות לבאר דברי הכלבו כדעת הריטב"א - שמו ♦ הבנה נוספת בדעת הכלבו - שג ♦ קושי בהבנה זו - שג

ד. דיונים נוספים בדברי הפוסקים - שג

היתר עבודה בשכר שלא לצורך המועד בשביל פועל שאין לו מה יאכל - שג ♦ ראיית השיירי כנסת הגדולה להתיר עבודה בשכר ודחייתה - שג ♦ דחיית הראיה באופן נוסף - שג ♦ ראייה מדברי המגן אברהם להתיר קבלת שכר עבור כל מלאכה המותרת במועד - שג ♦ קשיים בראיה זו - שג ♦ חידוש הנודע ביהודה שמלאכה לצורך המועד מותרת בשכר גם לפי השו"ע - שג ♦ קשיים בחידוש זה - שג

ה. שיטת הריטב"א - שג

הריטב"א מיקל במצב שאין אפשרות לעשות את המלאכה אלא ע"י פועלים בשכר - שג ♦ ביאור מהלך דברי הריטב"א - שג ♦ לא ברור מסתימת הראשונים מה יחסם לדברי הריטב"א - שג ♦ ראייה שהראשונים מודים לריטב"א מהיתר מקח וממכר לצורך המועד - שג ♦ דחיית הראיה - שג ♦ היחס בין שיטת הריטב"א להיתר עבודה בשכר לצידים ודשושות - שג ♦ דברי הזרע אמת - שג

ו. עבודה בשכר לצורך דבר האבד - שג

דברי הראב"ד בנוגע לעבודה בשביל דבר האבד של חברו - שג ♦ מדבריו עולה שמותר לקבל שכר על מלאכת דבר האבד - שג ♦ ביאור דברי הרמ"א לפי זה - שג ♦ ראייתו השניה של הגר"א לדברי הרמ"א - שג ♦ קושיית האחרונים על ראיית הגר"א - שג ♦ נראה שבמקום שאפשר לעשות בחינם לא התיר הראב"ד - שג

ז. קבלת שכר על פעולה שאינה מלאכה - שג

שתי אפשרויות ביסוד איסור עבודה בשכר בחול המועד - שג ♦ השלכה לעניין קבלת שכר על פעולה שאינה מלאכה - שג ♦ ראייה לאסור מדין יוצאים על הכלאים - שג ♦ דחיית הראיה - שג

ח. קבלת שכר בהבלעה - שג

תשלום שכר בהבלעה מותר בשבת, ביו"ט ובחול"מ - שג ♦ חילוק בין שכירות גוי לשכירות יהודי - שג

ט. עבודה בשכר לצרכי רבים - שג

הבית יוסף למד מתוס' שבמקום מצווה מותר לעבוד בשכר - שג ♦ יציאה על הכלאים נחשבת צרכי רבים ולתוס' גם צורך מצווה - שג ♦ אין ללמוד מהיתר היציאה על הכלאים לשאר צרכי רבים - שג ♦ הביאור הלכה מתיר קבלת שכר בכל צרכי רבים - שג ♦ לכאורה אין מקור ברור המתיר זאת - שג ♦ ראיית המועדי ה' להתיר עבודה בשכר לצרכי רבים - שג

י. עבודה בשכר לצורך מצווה - שג

קושיית הט"ז על הרמ"א ותירוצו - שג ♦ קשיים בדבריו - שג ♦ קושי בהיתר המג"א לעבוד בשכר עבור מצווה דיחיד - שג

יא. הלכה למעשה - שעד
הלכה למעשה - שעד

שעו

יז. מכירה וקניה בחול המועד

פתיחה - שעו

א. בש"ס ובראשונים מבואר שלא הותרה מכירה במועד אלא לצורך המועד - שעו
המשניות מחלקות בין מכירה לצורך המועד למכירה שאינה לצורך המועד - שעו
אפשרויות בהבנת היחס בין המשניות - שעו
שאינה לצורך המועד - שעז
שיטת הקדוש מדיפירא שמספיק שהדבר יהיה ראוי לשימוש
במועד - שעח
המגיד משנה מחדש שמכירה שאינה לצורך המועד נאסרה רק במקום
דאושא מילתא - שעט
קשיים בדברי המגיד משנה - שפ
קושי נוסף בדברי המגיד משנה -
שפא
סתירה בדברי המגיד משנה ויישוב הלחם משנה - שפא
הצעה ליישוב דברי המגיד
משנה והקושי שבה - שפב

ב. מכירה שאינה לצורך המועד בחנות שנפתחה לצורך המועד - שפג

לכאורה נראה שיש לאסור פתיחת חנות שמקצת לקוחותיה קונים שלא לצורך המועד - שפג
המגן אברהם מתיר למכור לגוי במועד בחנות הפתוחה לצורך ישראל - שפג
צריכה ביאור - שפד
קשיים בהבנת דברי הכלבו שמתיר לתגר לעבוד במועד - שפד
קשיים
בתירוצי האחרונים - שפה
קושי בתירוץ ערוך השולחן - שפו
מדברי הארחות חיים מוכח
שלא הותרה תגרות אלא לצורך המועד - שפז
לפי זה דברי המג"א אינם מובנים - שפח
קושי בהכרעת האליה רבה והמשנ"ב - שפח
בספר פירות האילן מתאים את דברי המג"א
לדברי המשנ"ב - שפח
קשיים בדבריו - שפט
ביאור דברי המגן אברהם - שפט
מכירה
לישראל שאינו שומר תורה ומצוות - שצ
במקום שהדבר יגרום לאיבה, יש להתיר מכירה
לגוי - שצא
במקרה שרוב הלקוחות קונים שלא לצורך המועד אין היתר לפתוח את החנות -
שצא
כשרוב הלקוחות קונים לצורך המועד אין לאסור משום לפני עיוור או מסייע לדבר
עבירה - שצב
אפשרות לחלק בין דברי הפוסקים לנידון דין ולהחמיר - שצג
דחיית
אפשרות זו - שצד

ג. מכירה בצנעה בביתו של אדם - שצה

בתשובת הגאונים מתיר מסחר בצנעה וכן פסקו הראשונים - שצה
הגאון והראשונים לא
התירו מסחר בצנעה אלא במקום פרקמטיא האבודה - שצה
מהכרעתו של רב אשי
ומהנהגתו של רבינא נראה שסחורה אסורה אפילו בצנעה - שצו
מדין מוכרי כסות ופירות
מוכח שמכירה בצנעה מותרת רק לצורך המועד - שצז
הבנה נוספת בדברי הגאון - שצח
הוכחה מדברי התניא רבתי שמדובר על פרקמטיא האבודה - שצח
האחרונים הבינו שההיתר
הוא אף בפרקמטיא שאינה אבודה - שצט
מדבריהם נראה שאין חילוק בין חנות לבית - ת
קושי בדברי החזון עובדיה שמיקל במסחר בצנעה - תא

ד. הלכה למעשה - תב

הלכה למעשה - תב

תד

יח. גילוח וכיבוס בחול המועד

פתיחה - תד

א. מהות איסור הגילוח והכיבוס במועד - תד

איסור הגילוח והכיבוס בחול המועד וטעמו - תד
ביאור הרמב"ן והריטב"א שגילוח נחשב
כצורך אוכל נפש - תה
מדברי המאירי לא ברור האם גילוח הותר מעיקרא דדינא גם במעשה

אומן - תו ♦ חילוק התוס' בין גילוח הראש לגילוח שאר מקומות - תו ♦ קשיים בדברי התוס' - תז ♦ ביאורי התוס' להנחת הגמרא שאין בגילוח איסור עצמי - תז ♦ חז"ל לא תיקנו להדיא חיוב גילוח וכיבוס קודם המועד ואפשרות לביאור טעם הדבר - תח

ב. צורך בהיכר לאונס כדי להתיר גילוח - תט

היתר גילוח וכיבוס במועד בהתקיימות שני תנאים: אונס והיכר - תט ♦ תוס' מסתפקים בדיון אומן שחלה ומוכח מדבריהם שהאונס צריך להיות ניכר - תי ♦ רבינו יחיאל מפריש והמאירי היקלו אפילו בהדיוט שחלה משום שהאונס ניכר - תי ♦ שתי אפשרויות בביאור שורש מחלוקת הראשונים - תיא ♦ רבים מהפוסקים השמיטו את הצורך בהיכר ומשמע שמסתפקים באונס - תיב ♦ ביאור השפת אמת בדעת הרמב"ם - תיג ♦ קשיים בביאור זה - תיד ♦ ביאור הב"ח בדעתם - תטו ♦ סיעות נוספות להבנה זו - תטז ♦ התבואות שמש לומד מסתימת הפוסקים להחמיר במי שאבדה לו אבידה וקשיים בדבריו - תטז ♦ הראב"ה כותב במפורש שמותר לגלח הן לאומן הן להדיוט - תיח ♦ ר"ש בן היתום והנמוקי יוסף מחמירים אפילו באומן שאבדה לו אבידה וביאור דבריהם - תיח

ג. הרשב"א אוסר גילוח למי שנאנס באונס שלא נזכר במשנה - טיט

הרשב"א אוסר גילוח במועד אפילו במקום אונס הניכר, למעט המקרים שנזכרו במשנה - טיט ♦ קושיית השפת אמת על הרשב"א ויישובה - תכ ♦ קושי על דברי הרשב"א מסוגיית הגמרא - תכא ♦ ביאור הזרע אמת בדעת הרשב"א והקשיים שבו - תכא ♦ ביאור המהדירים לשיטת תלמיד ר"י מפריש בדעת הרשב"א - תכב ♦ מקור לשיטת הרשב"א על פי דברי המהדירים לחידושי המאירי - תכג ♦ קשיים בהבנה שזה מקורו של הרשב"א - תכד ♦ ראייה נוספת לשיטת הרשב"א ודחייתה - תכד ♦ דחיית ההכרח מהראיה שהביא הרשב"א - תכה ♦ כמה אחרונים הבינו שהרשב"א אוסר גילוח לחולה רק משום מראית עין - תכה ♦ מדברי הרשב"א נראה שהאיסור אינו משום מראית עין - תכו ♦ דברי התוספתא בעניין מי שעלתה לו מכה בראשו - תכז

ד. גילוח לאדם שגילח בערב הרגל - תכח

מחלוקת הראשונים בעניין גילוח בחוה"מ למי שגילח בערב הרגל - תכח ♦ דיון בטענת מהר"ם הראשונה - תכט ♦ מדברי תלמיד ר"י מפריש נראה שאי ההיכר הוא בזמן הגילוח - תל ♦ מדין כלי פשתן יש ללמוד לכאורה להקל גם בגילוח למי שרגל להתגלח כל יום - תלא ♦ מהר"ם החמיר בכיבוס כלי פשתן, ואולי אף הבין אחרת את טעם המתירים - תלב ♦ לכאורה מהיתר כיבוס בגדי קטנים יש ללמוד היתר לנידון דידן - תלג ♦ גם היתר כיבוס מטפחות הספרים ומטפחות הידיים נובע מכך שמתלכלכות מהר - תלד ♦ מהיתר הגילוח לאישה משמע שגילוח יום יומי אינו בכלל הגזירה - תלד ♦ דברי הסמ"ג בעניין כיבוס בגדי נשים - תלה ♦ היתר כיבוס נוספים בראשונים לדברים שלא נזכרו בחז"ל - תלה ♦ דחיית ההכרח מכל הראיות הללו - תלה ♦ לפי מה שהתבאר יש להתיר גילוח גם באונס שאינו ניכר - תלו ♦ חילוק בין נידון הראשונים לנידון דידן - תלו ♦ קשה לתלות את היתר הגילוח בגידול שיער של שלושים יום - תלז ♦ הריא"ז מתיר לאיסטניס לגלח שפם וייתכן שיתיר אף גילוח זיפי זקן - תלח

ה. דברי האחרונים והכרעת ההלכה - תלח

דיוקו של התבואות שמש שגם מי שגילח בערב הרגל אוסר לגלח בחול המועד - תלח ♦ דיון בדבריו - תלט ♦ המועדים וזמנים מחמיר בנידון דידן מפני שאיננו יודעים מה טעם הגזירה - תמ ♦ בנידון דידן מבואר בראשונים שחז"ל עצמם התירו כשהטעם אינו שייך - תמ ♦ הישכיל עבדי מחמיר משום שצריך בית דין גדול בחכמה ובמנין להתיר את הגזירה - תמ ♦ מדברי הראשונים נראה שהנידון דידן אינו מוגדר כגזירה שצריך לבטלה - תמא ♦ הבנות נוספות

בדברי ר"ת - תמא ♦ דיון בהבנות אלו - תמב ♦ קושיית הבנין אריאל על דברי הנודע ביהודה - תמב ♦ יישוב הקושיה לפי המתבאר - תמג ♦ פוסקים רבים מתירים למעשה גילוח בחוה"מ למי שגילח בערב הרגל - תמג

ו. כיבוס בחול המועד בזמננו - תמה

שינויים משמעותיים חלו גם בתחום הכיבוס - תמה ♦ בסברה נראה שיש ללמוד מהדינים שהובאו לעיל היתר בכיבוס שבזמננו - תמה ♦ הטורח שבפעולת המכונה לא אמור להתייחס אל האדם שמפעיל אותה - תמו ♦ מדברי הראשונים נראה שיש להתיר כיבוס בנידון דידן - תמז ♦ כך מפורש בדברי רב האי גאון - תמח ♦ קושי בדברי רב האי - תמח ♦ יישוב הקושי - תמח ♦ מקור נוסף בראשונים להיתר כיבוס למי שהתכלכו כל בגדיו - תמט ♦ רבים מפוסקי זמננו נטו להקל אך לא החליטו זאת למעשה - תמט ♦ פוסקים שהתירו הלכה למעשה - תנ ♦ פוסקים נוספים מתירים בבגדים לבנים - תנא ♦ גיהוץ ויצירת קמטים בחול המועד - תנב

יט. הערות בענייני אבלות במועד

תנג

פתיחה - תנג

א. איסור המספד קודם הרגל וגדריו - תנג

איסור המספד קודם הרגל - תנג ♦ בירושלמי נאמר שהאיסור הוא רק במת ישן אך כמה ראשונים לא פירשו כן - תנג ♦ ראשונים אחרים נקטו כפירוש הירושלמי - תנד ♦ הכרעת הראשונים שדין המשנה נוהג גם בזמן הזה - תנה ♦ ביאור שיטת רש"י וסיעתו לפי זה - תנו ♦ מחלוקת הראשונים בגדר "תוך שלושים יום" - תנו ♦ יחס הרמב"ם לדברי הירושלמי - תנו ♦ הוכחת הבית אפרים שהראב"ד והרא"ש והנמוקי יוסף נוקטים כשיטת הרמב"ן - תנח ♦ לכאורה נראה שאין הכרח להבין כך בראב"ד - תנט ♦ לפי הצעת הבית אפרים גם הרמב"ם מסכים לשיטת הרמב"ן - תס ♦ מדברי הרמב"ם נראה שהוא חלוק על הרמב"ן - תס ♦ הרדב"ז מצדד להקל כרמב"ן אפילו בהספד בשכר - תס ♦ סתירה בדברי הרדב"ז - תסא

ב. תוקף האיסור כשאינו גורם למיעוט בשמחת המועד - תסא

חילוק הכס"מ בין הספד המעורר בכי להספד שאינו מעורר בכי והשלכתו לימינו - תסא ♦ ביאור דבריו לאור ההנחה שגם כשבטל הטעם לא בטלה תקנה - תסב ♦ הפוסקים לא קיבלו השלכה זו אך העידו על מנהג להקל - תסג ♦ מדברי השבות יעקב נראה שהבין כפי שהתבאר - תסג ♦ הרדב"ז אינו מקבל את חילוק הב"י - תסד ♦ חילוק בין משפחת הנפטר לאנשים אחרים - תסה

ג. הספד על ידי האבל עצמו בהלוויה הנערכת במועד - תסה

הספד ברגל נאסר אפילו בשעת הקבורה - תסה ♦ האגרות משה מצדד להתיר לאבל עצמו להספיד אפילו בחול המועד - תסו ♦ מדברי הגמרא נראה שהספד נאסר אפילו לאבלים עצמם - תסו ♦ מקור לאגרות משה בדברי המאירי וקשיים בדבריו - תסז

כ. קריעה בחול המועד

תסח

פתיחה - תסח

א. קריעה על פטירת קרובים - תסח

מהמשנה ומהירושלמי משמע שדין קריעה נוהג בחול המועד - תסח ♦ כך הבינו ראשונים רבים - תסט ♦ נראה שהוא הדין לכל קרוביו של המת - תסט ♦ שיטת המפרשים שמדובר על קריעה בחול - תע ♦ הוכחת הזכרון בצלאל שראשונים נוספים פירשו שמדובר על קריעה בחול - תעב ♦ ראיית הריטב"א הראשונה שהמשנה מתייחסת לקריעה בחול - תעג ♦ דיון בראיה זו - תעג ♦ ראיית הריטב"א השניה - תעד ♦ הרמב"ם סבר שהברייתא שעליה התבסס הריטב"א

אינה אליבא דהלכתא - תעד ♦ לכאורה פשטות המשנה מסייעת להבנת הרמב"ם וסיעתו - תעה ♦ שיטת בעל הלכות גדולות - תעה ♦ מנהג אשכנז לחלק בין אביו ואמו לשאר קרובים - תעז ♦ קשיים בדברי תרומת הדשן - תעח ♦ ביאור האהל משה לדברי תרומת הדשן - תעח ♦ קשיים בביאור זה - תעט ♦ ביאור האגודת אזור לדברי הפוסקים מקריעה ולדברי תרומת הדשן - תפ ♦ קשיים בביאור זה - תפ ♦ סברת החילוק בין אביו ואמו לשאר הקרובים - תפב ♦ דברי הבית יוסף והרמ"א - תפב ♦ בירור המנהג בארצות אשכנז בתקופת האחרונים - תפג ♦ בירור מנהג הספרדים בתקופת האחרונים - תפג ♦ מנהג תימן לקרוע על כל המתים - תפד ♦ המנהג בארץ ישראל בימינו - תפה ♦ קריעה בחול המועד על מת שנפטר ביום טוב - תפה

ב. קריעה על ראיית מקום המקדש בחול המועד - תפו

שיטת המנחת שלמה - תפו ♦ חילוק בין אבלות לקריעה - תפו ♦ חילוק בין ליקוט עצמות לראיית מקום המקדש - תפז ♦ בדברי המכתם מבואר שדין קריעה על ליקוט עצמות קל משאר דיני קריעה - תפז ♦ סברת התשובות והנהגות ליישב את המנהג - תפז ♦ סברת בעל אורחותיך למדני ליישב את המנהג - תפח ♦ הבדל בין דברי הפוסקים ובין המנהג גם בנוגע לקריעה ביום שישי ובחול - תפט

כא. הלכות חול המועד בקצרה

תצג

א. מצוות שמחה במועד - תצג ♦ ב. תוקף איסור המלאכה בחול המועד - תצג ♦ ג. הכרעה בספקות בהלכות חול המועד - תצד ♦ ד. כללים בהלכות חול המועד - תצד ♦ ה. מלאכה שאין בה טרחה - תצד ♦ ו. טרחה שאין בה מלאכה - תצד ♦ ז. הוצאה וטלטול - תצד ♦ ח. מעשה הדיוט ומעשה אומן - תצה ♦ ט. כתיבה - תצה ♦ י. צרכי רבים - תצו ♦ יא. צורך מצווה - תצו ♦ יב. הגדרת דבר האבד - תצו ♦ יג. פרקמטיא אבודה - תצז ♦ יד. שינוי בדבר האבד - תצז ♦ טו. צנעה בדבר האבד - תצז ♦ טז. עבודה בשכר - תצח ♦ יז. מכירה וקניה - תצח ♦ יח. גילוח וכיבוס - תצט ♦ יט. אבלות במועד - תצט ♦ כ. קריעה במועד - תק

הסכמות ומכתבי ברכה

לפי סדר א"ב

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Badatz & Bies Hora'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד ב"ד בית דוראח לדיני פסוקות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני העליון

ב"ה, יום כ"ז אלול ה'תשצ"ז

הנני דנה לפני שכתב על תלמידי תכונה
אורי כים מופלג תורה ומופג דעיתג טחת חונן
דוב בנתיין שזמאופא דעיון ודעיון דעוסקיה
ואפטיג דעעע וואחמיה אהיץ אפצג הלכ
למעשה ולקדוש שמעתי וזנינו דהלכתי וכן זה דיגדיה
אפולק ודעיון רעלי אפצג אפולק חוננו פת לזון
אפולק ודעיון שבו ספרי בלכות חזק האפצג
שפס כגדו הפוסקיה שהם האבות דעיון
אפולק שז דעיון שזאפולק דעיון וז
אפולק כגדו האבות שז דעיון שזאפולק
וזי הספרי יהיה לעזארה כן לעזארה וז
לפס לפסטיג אפצג פסין הלכ
אפולק על התורה אפצג התורה וזאפולק וז
לפס לעזארה כן לעזארה

הרב זלמן נחמיה גולדברג
י"ח

אשר זעליג וויס

כגן 8

פעייה"ק ירושלם ת"ו

כ"א אב 37
יומא נאמלא אף גידיך דעל נאמא ש"י

הן ראויה את גמרא הנפלא שמה החיים על סולמות נאמנות אלא האמת. ספר זה נכתב
והלכות חול המועד. ספר זה נכתב ונעוך ע"י חבורת
אברכים מופלאים ומופלגים, תלמידי ישיבת תורת
החיים. ראיתי ושמחתי בלבי, כי רבים מאברכים אלה
תלמידיי המה, ושמח אני בראותי אותם עולים מעלה
מעלה במעלות התורה לאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא. מן המעט שעיינתי בספר ראיתי שאכן עמלו
ביגיעה רבה לברר וללבן כל הלכה בישראל, בבהירות
ובעמקות, כדרכה של תורה.

ברכתי לאברכים יקרים ואהובים אלה שיזכו תמיד
להגדיל תורה ולהאדירה, ולא ניכשל לעולם בדבר הלכה.

הן ראיתי את הספר הנפלא תורת החיים על סוגיות
והלכות חול המועד. ספר זה נכתב ונעוך ע"י חבורת
אברכים מופלאים ומופלגים, תלמידי ישיבת תורת
החיים. ראיתי ושמחתי בלבי, כי רבים מאברכים אלה
תלמידיי המה, ושמח אני בראותי אותם עולים מעלה
מעלה במעלות התורה לאסוקי שמעתתא אליבא
דהלכתא. מן המעט שעיינתי בספר ראיתי שאכן עמלו
ביגיעה רבה לברר וללבן כל הלכה בישראל, בבהירות
ובעמקות, כדרכה של תורה.

ברכתי לאברכים יקרים ואהובים אלה שיזכו תמיד
להגדיל תורה ולהאדירה, ולא ניכשל לעולם בדבר הלכה.

באהבה וביקר

אשר וויס

מכתב ברכה

כותב הרמב"ן (ב"ב יב ע"א ד"ה הא): "אף על פי שניטלה נבואת הנביאים שהוא המראה והחזון, נבואת החכמים שהיא בדרך החכמה לא ניטלה אלא יודעים האמת ברוח הקודש שבקרבם". הדרך להשרות שכינה ורוח הקודש בישראל, היא על ידי לימוד תורה בעיון. בלימוד העיון, האדם זוכה להתקשר לרצונו של הקב"ה, ולהקשיב לדבר ה' זו הלכה, שמפעם בקרבו ומתגלה בתלמודו ובחידושו, וכדברי הגמרא (קידושין לב ע"ב): "תורה דיליה היא".

מעלה גדולה ישנה ללימוד עיון המכוון לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, שרבותינו שיבחוהו וקבעוהו כדרך הלימוד המועדפת, ומעט מזער מדבריהם מובא בהקדמה לספר. הלימוד אליבא דהלכתא דורש מהלומד להיות אחראי על כל סברה ומהלך ולהקיף ביסודיות את כל שיטות הפוסקים, משריש בלבו את ההכרה שאין בעולם דבר חשוב יותר מעשיית רצון ה', ומאיר עליו הארה של קדושה וטהרה, כדברי מרן החזון איש (אמונה וביטחון ג, ז): "העמל בתורה כחו לזכות הנפש ולעשותו עדין ומצוחצח, מושך אליו את הרגש הנעים של טהרה וקדושה, ולטעת בקרב לב עמוק גיעול נפש להוללות ותענוגי הבל. נוסף לזה מנחיל עמל התורה אהבה נפרזה ומסירות נפש לקיום פרטי המצוה של הלכה זו שהוא עמל בה, ומוסרי כליותיו ייסרוהו לדעת כי לכך נוצר".

דרך לימוד זו של שילוב העיון היסודי עם פסיקת ההלכה, הייתה רווחת בעבר, ובדורנו היא צריכה חיזוק. על כן, שמחה גדולה היא לי לראות את ספר תורת החיים – חול המועד, שנכתב ונערך בדיבוק חברים על ידי תלמידי האהובים והיקרים עד מאוד, חובשי בית מדרשו, שעמלו בהלכות חול המועד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. נבצר ממני לעבור על כל הספר אך זכינו לברר יחד את המסקנות העיקריות, והנני בקטנותי מסכים בזאת להלכה ולמעשה לכל ההלכות הכתובות בסימן כא.

יהי רצון שחפץ ה' בידם יצלח ויזכו לעלות במעלות התורה והקדושה, ויפוצו מעיינותיהם חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה נאמנה ובאהבה רבה,

שמואל טל

ראש הישיבה

ברכת הגר"מ מאזוז שליט"א

אני מצטרף אל דברי הרה"ק ראש הישיבה שליט"א,
ויברכו אדונינו חוצה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה רבה
שלח
שער מסג
יהא באר שני המעלה

בס"ד, י"ח תמוז תשע"ד
1274-4/ע"ד

דברי ברכה

הנני לעודד ולחזק ידי האברכים היקרים והחשובים, השוקדים באהלה של תורה, לילה כיום יאיר כחשכה כאורה, בשיבת **"תורת החיים"** ביד בנימין, אשר ביוזמתו ובעידודו של ראש הישיבה הגאון רבי **שמואל טל שליט"א**, כתבו וערכו ספר **"תורת החיים"** על הלכות חול המועד, בדיבוק חברים חובשי בית המדרש, שעמלו ודפקו על דלתות שערי ההלכה בהלכות חול המועד, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ואין ספק שספר זה יהיה לתועלת ולזיכוי הרבים.

ואכן דבר גדול וחשוב הוא שלומדי התורה ירגילו עצמם משחר נעוריהם לכתוב חידושי תורה, אפי' אינו מחדש משלו אלא ששמע מרבותיו, ואפי' הוא חידוש קטן בעיניו, יש בו תועלת כאשר יגדל בתורה וירצה להוציא את חידושו לאור עולם בבחינת יפוצו מעיינותיו חוצה, יברור אוכל מתוך אוכל, והזורעים בדמעה ברינה יקצורו, וכמו שאמרו דרך רמז על מה ששנינו וקנה לך חבר, וקנה (הק' בקמץ) לך חבר, כדי שיזכור ולא ישכח מחידושי תורתו. ויתרגל לכתוב ד"ת הן בהלכה הן באגדה, וילך מחיל אל חיל להגדיל תורה ולהאדירה ולזכות את הרבים.

ורבינו יעקב ממרויש בשו"ת מן השמים (סי' ל"ב) שאל, אם מותר לכתוב חידושי תורה בימי חול המועד, כמנהג כמה חכמים לכתוב בחוה"מ פירוש פסוק או הלכה, מפני שנחשב דבר האבד, וכתב שהשיבו לו מן השמים, אוהב ה' שערי ציון המצויינים בהלכה, כי כאשר מחדשים חידוש בהלכה ומעמידים אותה על בוריייה, אותן שערים נאבהים לפני המלך הגדול השי"ת, יותר מכל משכנות יעקב המקיימים בהם שאר המצות, וכל מי שמחשב מחשבות בדברי תורה, וסובר סברות בהלכות חמורות ובפסקים החמורים הרי הוא אוהב ונחמד לפני המלך העליון, וזהו שאמרו (ברכות ו:): אגרא דשמעתתא סברא, וחידושי תורה אלו הם כמרגליות היקרות, ואם על אבידת כסף אחד או שוה כסף התירה תורה לעשות מלאכה בחולו של מועד, משום שהוא דבר האבד, כל שכן שיש לחוס על אבידת המרגליות היקרות ההם, שראוי לכותבם למען לא

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

יאבדו, והכותב והחותם יקבל שכר עליהם. והטורי זהב (סי' תקמה ס"ק יג) העיד שראה את מר חמיו הבית חדש שכתב חיבורו בחול המועד. ע"ש.

וכן אמר המלאך המגיד למרן הבית יוסף שיש לכתוב חידושי תורה בחול המועד, דהוי ליה דבר האבד, דחיישין פן ישכחם. והמהרש"א בפ"ק דב"ב (י:) פירש בזה, מה שאמרו מי שבא לכאן ותלמודו "בידו" שהכוונה היא על חידושי תורתו שנכתבו "בידו". ובהקדמת ספר לב אריה כתב, שחידושי תורה שהאדם כותב נחשבים יותר מקרבנות, וכמו שכתוב כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי.

לכן הנני לעודד ולחזק את ידי הלומדים המרגילים עצמם בכתיבה כבר משחר נעוריהם, וברכתי לראש הישיבה שליט"א ולכל הת"ח ביישיבה, שיהי רצון שיפוצו מעיינותיהם חוצה להגדיל תורה ולהאדירה, וימשיכו לשקוד ולהתמיד בתורתנו הקדושה סיב ובלה בה ומינה לא תזוע, ובכל אשר יפנו ישכילו ויצליחו.

בברכת התורה,

יצחק יוסף

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
ונשיא בית הדין הרבני הגדול

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

- לפני -

בעה"ת"ש, בשישי בשבת תשעה ימים בניסן התשע"ד

אגרת ברכה

הנה נשלח אלי הספר החשוב "תורת החיים" על הלכות חול המועד, שנכתב בצוותא חדא ע"י חבורא של אברכים עמלים בתורה, בעיון עמוק ובסברה, זכה וברה, מתלמידי ישיבת "תורת החיים" שהכרתי היטב את מעלת ראש הישיבה, שמשקיע בהם בכל כוחו ומרצו, לשם שמים, וב"ה יש פירות רבים ומתוקים, וכפי שכתב בהקדמתו וברכתו, וראיתי שכב' הגאון רבי זלמן נחמיה גולדברג שליט"א וכן הגר"א וייס שליט"א שבחו את האברכים ואת החיבור שעמלו עליו עמל גדול, ולא נצרכה אלא לברכה, יהי רעוא שהשם ישלים עליהם לטובה, באהבה ובנדבה, להגדיל ולהרחיב גבול אביי ורבא, בתורה דמערבא, וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים בב"א.

המצפה לרחמי ה' וישועתו הקרובה

שלמה משה עמאר
הראשון לציון

פתיחה

המשמעות הפשוטה של הציווי ללמוד תורה היא להביא לידי מעשה

לשיטת רוב הראשונים, הפסוק שממנו נלמדת מצוות תלמוד תורה הוא (דברים ה, א): "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אלהם, שמע ישראל את החוקים ואת המשפטים אשר אנכי דבר באזניכם היום, ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם". אם כן, ברור כבר מפשט הדרכת התורה, שהקב"ה מצווה שנלמד תורה על מנת שנדע כיצד לקיימה בפועל.

עוד נאמר בתורה (ויקרא כו, ג): "אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם", ומסביר רש"י: "הוו עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר 'ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם'". כלומר, מטרת ההליכה בחוקות ה' יתברך, שהיא העמל בתורה, היא לשמור ולקיים.

עיקר תכלית הלימוד להביא לידי מעשה ולכן צריך לכוונו לכך מלכתחילה

מתוך עיון בספר יהושע (א, ח) ובמפרשים במקום עולה אותה המסקנה: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל", ומסביר בעל מצודת דוד: "כי אז, כשתשמור לעשות וגו', אז תצליח". וכן הסביר המלבי"ם במקום: "באר שיש עוד תנאי אחר חוץ מן המעשה, והוא העיון והעסק בתורה: א. 'לא ימוש מפיק' שהוא העסק ללמוד ולשנות הלכות התורה ומצותיה. ב. 'והגית בו' שיחשוב ויעיין תמיד בחלק העיוני שבתורה, ותכלית העיון והעסק יהיה בעבור המעשה, לשמור מצוות לא תעשה ולעשות מצוות עשה". נמצא שאין די בהוצאת מסקנות מעשיות מן הנלמד, אלא מלכתחילה הלימוד צריך להיות מכוון באופן שהוא יוביל למעשה, שזו תכליתו.

כך מבואר בכמה מקומות בגמרא

ובגמרא (ברכות ה' ע"א) נאמר: "מאי דכתיב (שמות כד, יב) 'ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם'? לחות אלו עשרת הדברות, תורה

זו מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה תלמוד". הרי שהתלמוד יסודו להוראה.

ועוד (יומא כו ע"א): "אמר רבא: לא משכחת צורבא מרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט יששכר, לוי דכתיב (דברים לג, י): 'וורו משפטיך ליעקב', יששכר דכתב (דה"א יב, לג): '[ומבני] יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל'. ואימא יהודה נמי, דכתיב 'יהודה מחקקי'? אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא". וכן בדומה (ב"ק צב ע"א, סוטה ז' ע"ב): "לא הוה סליק ליה [ליהודה] שמעתתא אליבא דהלכתא. [אמר משה:] 'עזר מצריו תהיה' (דברים לג, ב)".

וכתב המאירי (יומא שם ד"ה בכמה): "אמרו כאן על שבט יהודה אסוקי שמעתא אליבא דהלכתא קאמינא, כלומר שאף על פי שהם חכמים אינם יודעים לכוון את השמועות כהלכה".

הרי שהגישה הרואה את הלימוד כהליך שמסתיים במסקנה הלכתית, היא דבר שאצל הגמרא היה מובן מאליו, והלימוד המשובח היה זה שזוכה לכוון את השמועות להלכה.

גם בראשונים מבואר שזהו עיקר הלימוד

והרמב"ם במשנה תורה (הל' ת"ת פ"א ה"י) כתב: "יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה דבר לדבר, וידין במידות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המידות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהן מדברים שלמד מפי השמועה. וענין זה הוא הנקרא תלמוד".

ורבינו חננאל (ב"מ לג ע"א ד"ה ת"ר) כתב: "אבל המתעסק בתלמוד ומורה ומבאר המצוות כתיקונן ומגיד הלכה למעשה, אין לך מדה גדולה מזו, כי בתלמוד פתרון התורה והמשנה והמצוה שהן בקבלה הלכה למשה מסיני", עכ"ל. וכן הובא בערוך (ערך מד א). ובמקום אחר (ע"ז יז ע"ב ד"ה ת"ר) כתב וז"ל: "כל העוסק בתורה בלבד ואינו מתעסק במצוות, וגם להוציא הדין לאמיתו וההוראה כתיקונה, כאילו גם תורה אין לו".

ובגמרא (ב"ב קמה ע"ב) נאמר: "אמר רבי זירא אמר רב, מאי דכתיב (משלי טו, טו) 'כל ימי עני רעים', זה בעל גמרא. 'וטוב לב משתה תמיד', זה בעל משנה. רבא אמר איפכא. והיינו דאמר רב משרשיא משמיה דרבא, מאי דכתיב (קהלת י, ט) 'מסיע אבנים יעצב בהם בוקע עצים יסכן בס'?' 'מסיע אבנים יעצב בהן', אלו בעלי משנה, 'בוקע עצים יסכן בס', אלו בעלי גמרא". והסביר הרשב"ם (שם ד"ה רבא):

"כל ימי עני רעים' זה בעל משנה, שאינו יכול להורות הלכה מתוך משנתו, וגם כי כשחולקות זו על זו אינו יכול לתרץ; 'וטוב לב' זה בעל הגמרא, שידוע משניות על עיקרם ובקי בטעמיהם ויש בידו כח להורות הלכה למעשה".

אחרונים רבים נקטו שהלימוד העיקרי הוא זה שמביא לידי מעשה – באופיו ובתוצאתו

גם רבותינו האחרונים כתבו דברים אלו להדיא. הנודע ביהודה (דרושי הצ"ח דרוש ו) כתב: "עיקר הלימוד (אטו) [הוא] לעסוק בגמרא ובפוסקים על מנת לעשות לידע מקור הדין, וכן אנו מתפללים בכל יום בברכת אהבה רבה, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, וכן לדרוש בציבור היה ראוי ונכון לדרוש לברר איזה פסק דין שנחלקו בין הפוסקים, לברר הדין עם מי כדי שידעו הציבור איך ומה להתנהג ולעשות כתורה, או לדרוש דברי מוסר שזה גם כן תלמוד גדול שמביא לידי מעשה לשמה, שזה העיקר לעסוק בתורה לשמה".

והעידו על החפץ חיים (מכתבי חפץ חיים, ח"א עמ' ח-ט): "סדר לימודו, הן בנעוריו הן בכל ימי חייו, היה תמיד בעיון גדול ולהביא הדברים לידי מסקנא להלכה. בפלפולים בעלמא לא העסיק את דעתו, באמרו כי הזמן קצר ויקר, והעיקר היה אצלו לידע איך לקיים דברי התורה למעשה".

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נז) כתב: "ועיון התורה, ראשית דבר לברר צורתא דשמעתתא מהחל עד כלה ביושר העיון, לפי דרך כל הראשונים שנאמרו שם, ולברר ההבדלים שבין דרכי הראשונים, לנתח בהבנה יסוד של כל אחד מהם, ואחרי ככלות הכל ללמוד אח"כ על כל ענין דברי הד' חלקי שו"ע השייכים לזה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא ולמצות מסקנא אחרונה, וכך היה דרכי גאונים הקדמונים, הגאון ר' עקיבא איגר, החתם סופר וכל הגדולים, ועל כן זה וזה נתקיים בידם והיו מייגעים עצמם על ההילכתא כמו על הסוגיא".

רבינו חיים מוולוז'ין, וכמוהו אחרונים רבים נוספים, הדגישו שאין לנתק בין לימוד העיון ללימוד הלכה, אלא לימוד העיון עצמו צריך להיות מכוון להלכה. וכך כתב: "רבים רבים כשלו לפרוק מעליהם עול יגיעת לימוד הש"ס להוציא ממנו הלכות, ואומרים כי הלימוד אשר למעשה הוא רק לימוד השו"ע, ואף אם לומדים גמרא, אינם לומדים אלא לחדד את השכל... ולא זו הדרך הישרה, שחננו ה' בינה לדלות ממעמקי דברי הש"ס... להיות עיקר הוראתם מן הש"ס. ולימוד השו"ע הוא להיות להם למזכרת לזכור הדינים, כי הוא הסולת נקיה הנלקט משיטת הש"ס".

ועוד כתב (בהקדמתו לביאור הגר"א לספרא דצניעותא): "ודעת לנבון נקל הדרך הישרה צדיקים ילכו בם שמי אשר חננו ה' וחלק לו בינה, עיקר הוראתו צריך לדלות מעמקי ים התלמוד, ולימוד הפוסקים וש"ע הוא רק למזכרת להם הדינים לחוללם במקורם בים התלמודים".

בישיבתנו אנו זוכים בחסדי ה', בהדרכתו של מורנו ורבינו ראש הישיבה הרב שמואל טל שליט"א, ליישם את הדרכתם של גדולי הפוסקים לדורותיהם, וללמוד בעיון לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. לימוד זה מתאפיין בעיון בכל סוגיה וסוגיה משורשה בגמרא, דרך הראשונים והאחרונים ועד לפוסקי זמננו ולמסקנת הסוגיה להלכה, בדקדוק הלשון והסברה. כל זאת מתוך חתירה מתמדת לגילוי רצון ה' מאיתנו למעשה, "דבר ה' זו הלכה", הטמון בכל סוגיה וסוגיה.

בדרך זו נוצרת השלמה בין העיון הישיבתי והמאמץ השכלי ובין המסירות המעשית לקיום ההלכה, וכדברי רבינו יונה (אבות פ"ד מ"ה) על "הלומד על מנת לעשות", וז"ל: "רצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי האמת, הרי זה למד על מנת לעשות, שכל עיקר מחשבתו אין כי אם אל המעשה להיות אמיתי, ולפיכך מספיקין בידו ללמוד וללמד ולעשות, שהכל בכלל המעשה".

ספר זה הוא פרי עבודתה של קבוצת אברכים מהישיבה שעסקה בהלכות חול המועד במשך תקופה ארוכה. כל אחד מהסימנים הוא תוצר של לימוד עיוני בדיבוק חברים, וגובש לאחר דיונים רבים. עם זאת, התוצר הסופי הוא אחיד, וחותם אחד טבוע על כל הספר.

התודה והברכה למורנו ורבינו ראש הישיבה הרב שמואל טל שליט"א, שמוסר את נפשו בהנהגת הישיבה באהבה רבה, על שיזם את כתיבת הספר ועודד אותנו לכל אורך הדרך, הגיה את הדברים שנכתבו בשמו לאורך הספר (ראה עמ' קיז, קלד, קמ, קמג, קמד, קצד-קצה, רט-רי), ודן עמנו בסוגיות עד שהגענו לעמק השווה, וכמובא במכתבו; למנהל החינוכי הרב צבי יהודה ריבלין שליט"א, המדריכנו בדרך ישרה בטוב טעם ודעת; למנהל הישיבה ר' יצחק איליה הי"ו ולסגנו ר' איתן אלפרט הי"ו; לספרן הישיבה ר' משה ליסיצין הי"ו, שמלבד טרחתו בתפקידו

הואיל לעבור על חלקים מהספר ולהחכימנו בהערות מועילות; לר' עדיאל ברויאר הי"ו, שסייע לנו רבות באיתור ספרים ומקורות, ואף עבר על חלקים מהספר וזיכנו גם הוא בהערות חשובות; ולשאר אנשי ההנהלה ועובדי הישיבה, הדואגים שלא יחסר דבר בישיבתנו. תודתנו נתונה לראש המועצה האזורית נחל שורק, מר אלי אסקוזידו הי"ו, ולעובדי המועצה, על עמלם הרב לרווחתם הגשמית והרוחנית של תושבי המועצה, ועל חלקם בפריחה התורנית שאנו זוכים להיות עדים לה.

ברצוננו להודות לתלמידי חכמים נוספים שסייעו לנו בעבודתנו. ר' אבישי אלבוים הי"ו, מנהל ספריית הרמב"ם בתל אביב, סייע לנו רבות באיתור ספרים שנצרכנו להם בעבודתנו. הרב דוד ארונובסקי שליט"א ממכון התלמוד הישראלי השלם סייע לנו תדיר בבירורי נוסחאות בגמרא וברש"י. הרב יוסף עמרם ברנשטיין שליט"א הואיל להמציא לנו מהדורה ראשונית של פירוש רבינו יהודה הכהן אלמדארי למסכת מועד קטן, שעתיד להתפרסם על ידו. ד"ר עזרא שבט הי"ו הואיל להמציא לנו מהדורה ראשונית של פירוש רבינו יצחק קרקושא תלמיד הרמב"ן לתחילת מסכת מועד קטן, שאותה הכין במסגרת מכון אופק, שעתיד לפרסם את הפירוש. בעבודתנו נעזרנו בפרויקט השו"ת. יבואו כולם על הברכה.

תודה מיוחדת אנו חייבים לפוסקי זמננו שרוב ככל דברינו מושתתים על תורתם ועמלם, והם הצינו שדרכו זכינו להתקשר אל הסוגיות. נודה גם לבני משפחותינו ולחברינו בבית המדרש, שאלמלא עזרתם ותמיכתם לא היה ספר זה יוצא לאור.

ומעל הכל, לבורא עולם, המשפיע עלינו שפע טוב וברכה עד בלי די, ומזכה אותנו לשבת באהלה של תורה ולפעול בקדושה בעולמו.

במהלך עבודתנו השתמשנו בספרי ראשונים ואחרונים על מסכת מועד קטן והלכות חול המועד שמקצתם אינם ידועים כל כך, ולתועלת הלומדים אנו מפרטים כאן את שמותיהם ומהדורותיהם לפי סדר א"ב:

ראשונים על מסכת מועד קטן

חידושי הריטב"א, מהדורת הרב צבי הירשמן, מוסד הרב קוק, ירושלים תשנ"ה.

חידושי הר"ן, מהדורת הרב שמואל ברוך ורנר והרב שרגא פייבל פרנק, מוסד הרב קוק, ירושלים תשנ"ז.

ספר ההשלמה לרבינו משולם מבדריש, מהדורת הרב משה יהודה בלוי, ניו יורק תשכ"ד.

ספר המאורות לרבינו מאיר המעילי מנרבונה, מהדורת רמ"י בלוי, ניו יורק תשכ"ד.

ספר המכתם לרבינו דוד מנרבונא, מהדורת רמ"י בלוי, ניו יורק תשכ"ב.

פירוש לאחד הקדמונים (תלמיד הרשב"א) על הרי"ף, מהדורת הרב ניסן זק"ש, מכון התלמוד הישראלי, ירושלים תשכ"ו.¹

פירוש מסכת משקין לאחד הראשונים, מהדורת הרב מרדכי יהודה ליב זק"ש, מוסד הרב קוק, ירושלים תרצ"ט.

פירוש מסכת משקין לרבינו שלמה בן היתום, מהדורת צבי פרץ חיות, חברת מקיצי נרדמים, ברלין תר"ע.

פירוש רבינו גרשום מאור הגולה, מהדורת הרב ניסן זק"ש, מכון התלמוד הישראלי, ירושלים תשכ"ו.

פירוש רבינו יהודה אלמדארי, מהדורת ביקורת (לא מוגה), מהדיר הרב יוסף עמרם ברנשטיין, בני ברק תשע"ג.²

פירוש רבינו יהודה בר' בנימין הרופא (ריבב"ן), מהדורת רמ"י בלוי, ניו יורק תשנ"ז.

פירוש רבינו יהונתן מלוניל, מהדורת הרב שמואל קלמן מירסקי, מכון סורא ושיבה אוניברסיטה, ירושלים תשט"ז.³

פירוש רבינו יצחק קרקושא, טיוטה של מהדורת עזרא שבט, מכון אופק.

1. והוא הפירוש שנדפס על ידי הרב שלום מאיר יונגרמן תחת השם "חידושי תלמיד הרשב"א" על מו"ק ועוד מסכתות, זכרון יעקב תשמ"ח.

2. הפירוש לתחילת המסכת נדפס ע"י הרב ברנשטיין במוריה ט-יב, תשרי תשע"ד, עמ' יד-כו.

3. במהדורה זו פירוש הגמרא אינו מחולק לדפים, והוספנו ציונים לדפי הגמרא.

פירוש רש"י כתב יד, מהדורת אפרים קופפר, חברת מקיצי נרדמים, ירושלים תשכ"א.⁴

פסקי דיני מלאכת חולו של מועד (לקוטות) לרמב"ן, מכון מערבא, ירושלים תשנ"ה.

פסקי מהר"ח אור זרוע, נדפסו בתוך ספר אור זרוע, מכון ירושלים, ירושלים תש"ע.

קובץ שיטות קמאי, ליקט וערך הרב שלום מאיר יונגרמן, זכרון יעקב תשס"ד.
שיטה לתלמידו של רבינו יחיאל מפריש, מהדורת הרב אהרן יעקובוביץ' והרב שמואל אליעזרי, מכון הרי פישל, ירושלים תרצ"ז [דפוס צילום: ירושלים תשל"ח].
תוספות הרא"ש, מהדורת הרב רפאל הכהן קוק, מכון הרי פישל, ירושלים תרצ"ז [דפוס צילום: ירושלים תשל"ח].
תוספות רי"ד, מהדורת הרב ניסן זק"ש, מכון התלמוד הישראלי, ירושלים תשכ"ו.

אחרונים על מסכת מועד קטן

ביאור הרב חיים קנייבסקי לירושלמי מועד קטן (מסודר מפי השמועה), בני ברק תשס"ג.

הערות במסכת מועד קטן, משיעורי הרב יוסף שלום אלישיב (לפי הבנת הכותב), ירושלים תש"ע.

טל חיים, הרב חיים משה ריינהאלד, למברג תרכ"ז.⁵

פירות תאנה, הרב שמואל רוטשילד, מכון משנת רבי עקיבא, בני ברק תשנ"ט.

שומר אמת, הרב מאיר שצ'יגל, בני ברק תש"נ.

תורת המועד – הערות וביאורים על סדר הדף, הרב חזקיהו יוסף וייל, בני ברק תשס"ח.

תרומת הדשן, הרב צמח הכהן מג'רבא, חברת אהבת שלום, ירושלים תשנ"א.

4. הפירוש הנדפס על הדף אינו פירוש רש"י, והוא צוין בשם "המפרש".

5. בכל מקום שצוין לטל חיים בסתמא, הכוונה לספריו של מו"ר הרב שמואל טל שליט"א.

אחרונים על הלכות חול המועד

אהלי שם – חול המועד ויום טוב, הרב מיכאל פרץ, יריד הספרים, ירושלים תשס"ד.

באר חנוך – יום טוב וחול המועד, הרב אברהם חנוך העניך פיעטרקובסקי, חיפה תשס"ו.

בשבילי המועד, הרב שמחה בונים ליברמן, צפת תשס"ז.

הלכות חג בחג, הרב משה מרדכי קארפ, ירושלים תשע"ד.

הרחבות לפניני הלכה – מועדים וסוכות, נכתב על ידי ת"ח שונים ונערך ע"י הרב מאור קיים, מכון הר ברכה, הר ברכה תשע"ג.

זמרת הארץ, הרב אברהם צבי ווייל, ירושלים תשס"ה.

חוט שני – יום טוב וחול המועד, הרב ניסים קרלין, ערך הרב חיים אריה הוכמן, בני ברק תשס"ח.

חול המועד כהלכתו, הרב יקותיאל פרקש, ירושלים תשס"ט.

חזון עובדיה – יום טוב, הרב עובדיה יוסף, מכון מאור ישראל, ירושלים תשס"ג.

ירושלים במועדיה – חול המועד, כולל פסקי הלכה מאת הרב אביגדור נבנצל ועיונים מאת רב החפץ בעילום שמו⁶, ירושלים תשע"א.

לקט הלכות יום טוב וחול המועד, הרב יהודה אריה דינר, בני ברק תשס"ט.

מועדי הארץ – הלכות חול המועד בחקלאות, הרב עזריאל אריאל, מכון התורה והארץ, עטרת תש"ס.

מועדי ה', הרב שבתאי לוי, בני ברק תשס"א⁷.

מועדי ה', הרב משולם משולם, בני ברק תשס"ג.

מועדים וזמנים השלם, הרב משה שטרנבוך, ירושלים תשכ"ח.

מחזה אברהם – על תגלחת בחול המועד, הרב אברהם ואלפינזאהן (תלמיד הגר"א), מהדורת הרב יעקב אלעזר לנדא, תל אביב תש"ז.

מטהו יפוח, הרב חיים יהודה פריעדמאן, מכון עוז והדר, ירושלים תשס"ז.

6. בגוף הספר הובאו דברי הרב נבנצל בציון "פסקים", והעיונים הובאו בציון מספר ההערה.

7. בכל מקום שצוין למועדי ה' בסתמא, הכוונה לספר זה.

מענה פיו, הרב יורם סרי, מודיעין עילית תשס"ט.

משמרת מועד, הרב ציון בוארון, ירושלים תש"ע.

עקבי מועד, הרב יעקב סלר, ירושלים תש"ס.

פירות האילן, הרב נפתלי אשר ישעיה מאסקאוויטש (האדמו"ר ממעין), אשדוד תשס"ד.

פני השולחן, הרב פינחס דניאל ויטמן, בני ברק תש"ע.

פניני הלכה – מועדים, הרב אליעזר מלמד, מכון הר ברכה, הר ברכה תשע"ג.

קונטרס הלכות חול המועד, הרב אליעזר דוד שפירא, נתניה תשס"ה.

שולחן שלמה – יום טוב וחול המועד, מלוקט מספרי וכתבי הרב שלמה זלמן אויערבך, בעריכת הרב שמחה בונם לייזרזון, ירושלים תשס"ג.

שמירת שבת כהלכתה – חלק שני, הרב יהושע ישעיה נויבירט, מכון מוריה, ירושלים תשמ"ט.

שער המועדים, הרב יוסף דב ספטימוס, תפרח תשע"ג.

תורת המועד – ביאורים ועיונים בהלכות חול המועד, הרב חזקיהו יוסף וייל, בני ברק תשס"ח.

תורת המועדים – חלק רביעי, הרב אפרים עובד, בני ברק תש"ס.

תגלחת בחולו של מועד, מאיר בניהו, יד הרב נסים, ירושלים תשנ"ה.

תמצית ההלכות – הלכות חול המועד, הרב דוד אליהו קולדצקי, בני ברק תשע"א.

סתם הפניות לגמרא ולפוסקים, מתייחסות למסכת מועד קטן, להלכות יום טוב ברמב"ם, ולחלק אורח חיים בשו"ע. סתם הפניות לספרים שצוינו ברשימה זו, כגון חזון עובדיה, מתייחסות לכרך שצוין כאן.

ההפניות לספרים הבאים מתייחסות למהדורות דלהלן: הלכות גדולות - מכון ירושלים, ראב"ה - בני ברק תשס"ה, תורת האדם - מוסד הרב קוק.

סימן כא

הלכות חול המועד בקצרה

הסעיפים בסימן זה מקבילים לסימנים בספר

א. מצוות שמחה במועד

מצווה לשמוח במועד, שנאמר "ושמחת בחגך". המצווה כוללת חיוב להרגיש שמח, וזהו דין מחייב, אלא שאין הגדרה אחידה להרגשה שצריך להרגיש, והדבר דומה למצוות של הרגשות כגון אהבת ה', יראת ה', אהבת ישראל, ועוד, שאין להן הגדרות אחידות, וכל אדם יכול ונדרש להתעלות בהן עוד ועוד.

ישנם אופנים מסוימים שבהם קבעו חכמים לקיים את המצווה: האנשים באכילת בשר ובשתיית יין, הנשים בבגדי צבעונים והילדים בקליות ואגוזים. להלכה נראה שאופני השמחה הללו אינם בגדר חיוב גמור אלא בגדר מצווה מן המובחר. אדם שאופני השמחה הללו אינם משמחים אותו, פטור מהם לגמרי, אבל צריך לדאוג לדברים אחרים שישמחו אותו. ובזמן הבית מתקיימת המצווה אף בבשר קרבנות. אסור להתענות בחוה"מ, אך אין חיוב לאכול סעודה בפת.

מה שנאמר שיש לחלק את היום "חציו לה' וחציו לכם", דהיינו חציו בתורה ובתפילה וחציו באכילה ובשתייה, תקף גם לגבי יו"ט וגם לגבי חוה"מ. והחלוקה אינה צריכה להיות לחצאים שווים בגודלם.

ב. תוקף איסור המלאכה בחול המועד

ישנה מחלוקת בשאלה האם איסור המלאכה בחוה"מ הוא מן התורה או מדברי סופרים. לפיכך, דבר שיש ספק אם הוא מותר או אסור בחול המועד, יש לדון אותו כספק ספיקא מדאורייתא וספק מדרבנן, וכדלהלן בסעיף הבא. ואם מדובר על מקום צורך המועד או דבר האבד, והצד לאסור הוא משום טרחה מרובה או מעשה אומן, וכדלקמן – יש לדון זאת כספק דרבנן ולהקל בפשיטות.

תצג

ג. הכרעה בספקות בהלכות חול המועד

יש להקל בספק ספיקא מדאורייתא וספק מדרבנן, ואין לחלק בזה בין ספקות בהלכה לספקות במציאות, ולכן יש להקל בספקות המתעוררים בהלכות חול המועד.

ד. כללים בהלכות חול המועד

כדי לדמות דבר לדבר בהלכות חול המועד, יש לבחון היטב אם אין חילוקים ביניהם, ודי בחילוק קל כדי למנוע את הדימוי. אך אם אחר העיון נראה שהדברים דומים, ניתן לדמות דבר לדבר.

ה. מלאכה שאין בה טרחה

יש להחמיר ולאסור בחוה"מ אף מלאכה שאין בה טרחה כלל, כל שכלולה ב"ט מלאכות שבת, אם היא אינה נצרכת במועד. ולגבי כיבוי האור בחדר שסיימו להשתמש בו, יש להתיר גם אם אין צורך בחושך, משום שמכבים כדי לחסוך חשמל וזה דבר האבד.

ו. טרחה שאין בה מלאכה

מעיקר הדין נראה שאין איסור כללי על טרחה בחול המועד, ולכן טרחה שאין בה מלאכה מותרת אפילו שלא לצורך המועד, מלבד מה שמצאנו שגזרו עליו – הכנסת פירות מרובים לחצר, מעבר דירה במועד (אלא אם כן שתי הדירות באותה חצר), הבאת כלים מבית האומן והרבעת בהמה. והמחמיר בכל טרחה שאינה לצורך המועד, תבוא עליו ברכה. בחול המועד אין איסור "וְדָבָר דְּבָר", אך יש איסור על אמירה לגוי לעשות דבר האסור בחול המועד.

ז. הוצאה וטלטול

הוצאה מרשות לרשות, וכן טלטול ברשות הרבים, מותרים אף שלא לצורך המועד. אין איסור מוקצה בחול המועד.

ח. מעשה הדיוט ומעשה אומן

מלאכה שאינה דורשת ידע או יכולת חריגים, וידיעתה היא נחלת הכלל, מותרת אם נעשית לצורך המועד, בין על ידי האדם הנצרך ובין על ידי אדם אחר. ואף אם יכול להסתדר באפשרות אחרת או להימנע ממעשה זה, אינו נדרש לעשות כן. ובכלל זה מותר לנסוע ברכב, ואף למרחק קטן שניתן ללכת אותו ברגל בקלות.

מעשה אומן, דהיינו מעשה שדורש ידע או יכולת חריגים וידיעתו אינה נחלת הכלל, לא הותר אפילו לצורך המועד. מעשה אומן הנעשה בשינוי מותר, אף על פי שאין השינוי מגדירו כמעשה הדיוט, אך צריך שהשינוי יהיה כזה שניכר בתוצאת המעשה, ולא רק בדרך עשייתו.

דוגמאות: הברגת בורג, נעיצת מסמר ותפירת כפתור לחולצה, נחשבות מעשה הדיוט. תפירה בכללותה נחשבת מעשה אומן, ולכן מי שבקי בה צריך לתפור בשינוי, דהיינו שיעשה תפירות רחוקות זו מזו, ושלא תהיינה התפירות מסודרות אלא אחת למעלה ואחת למטה.

מעשה הדיוט הנעשה בכלי מיוחד, כגון חתימה ע"י חותמת, מותר. שאין הולכים בזה אלא אחר יכולת ההדיוט לעשות את המעשה כרגע. ולכן יש להתיר גם כתיבה והדפסה ע"י מחשב, ובתנאי שהדבר נעשה לצורך המועד.

יש להתיר מעשה הדיוט לא רק כשנעשה כאמצעי לצורך המועד, אלא גם כשהוא עצמו הדבר הנצרך, כגון טיול, ציור וצידת דגים לצורך תענוג.

גם כשהותר מעשה הדיוט לצורך המועד, לא הותר אלא בטרחה מועטת, ולא בטרחה מרובה. ובשעת הדחק, יש לסמוך על הפוסקים שהתירו אף בטרחה מרובה.

לצורך אוכל נפש ומכשיריו, הותר גם מעשה אומן. ובכלל זה הותר מעשה אומן לאדם שמוכר את האוכל לאנשים. וכן בכלל זה צרכים בסיסיים והכרחיים לחיי האדם, כמו תיקון מקלחת בבית שיש רק מקלחת אחת, שחרור סתימה בביוב, תיקון מערכת החשמל ותיקון משקפיים.

ט. כתיבה

בזמננו שכולם יודעים לכתוב, יש לדון כתיבה כמעשה הדיוט, שמותר לצורך המועד ואסור שלא לצורך המועד. לגבי כתיבת סת"ם, ראה להלן בסעיף יא.

י. צרכי רבים

דבר שהרבים צריכים לו במועד או מיד אחריו, מותר לעשות עבורו מעשה אומן. דבר שהרבים צריכים לו אך אינו צורך המועד, מותר לעשות עבורו מעשה הדיוט, ומסתבר שבטרחא מרובה יש להחמיר וכנזכר לעיל לגבי מעשה הדיוט לצורך המועד. היתר מעשה אומן לצורך רבים הוגבל דווקא לצרכי הגוף, דהיינו דברים שיש לגוף הנאה ישירה מהם, כמו תיקון הדרכים ואספקת מים ומזון ברווח, אך בצרכים שאינם צרכי הגוף, כגון בניית ותחזוקת מבני ציבור וגינות ציבוריות, לא הותר מעשה אומן. ועל כל פנים, בכל אלה יש להתיר מעשה הדיוט. בכלל היתר צרכי רבים נכללת פעילותן הסדירה של מערכות ציבוריות כגון משטרה, בתי דין, בתי חולים וכיוצא באלו, אף על פי שמערכות אלו מטפלות גם במקרים פרטיים כשלעצמם.

יא. צורך מצווה

יש להתיר מעשה אומן עבור מצווה שיש צורך לעשותה במועד, והוא הדין למצווה שקיומה יהיה מיד לאחר המועד ובשביל לקיימה כראוי יש צורך בעשיית מלאכה במועד. לצורך מצווה שאינו חיוני במועד או מיד לאחריו, מעשה אומן אסור ומעשה הדיוט מותר, ונראה שרק במקצת מלאכה ולא במלאכה שלימה, וכן יש לאסור מעשה הדיוט בטרחא מרובה. ובכל זה אין לחלק בין מצווה קלה למצווה חמורה, או בין מצווה שהיא חובת הגוף למצווה שאינה חובת הגוף, אך יש לחלק בין דבר שרק מסייע למצווה ואינו הכרחי לעצם קיומה ובין המצווה עצמה.

לפי זה, מותר לכתוב ולהגיה כתיבת סת"ם אם הדבר נצרך למועד או מיד אחריו. וכן מותר לעסוק בבניין בית כנסת אם אין מקום אחר להתפלל בו במועד. וכן יהיה מותר ותהיה מצווה לעסוק בבניין בית המקדש בחול המועד. השלכה נוספת לדין זה היא שמותר בימינו להכין אירוע "זכר לשמחת בית השואבה", ואף על פי שההכנה כוללת מעשי אומן בסידור מערכות הנגינה וההגברה וכדומה, שהרי קיום האירוע תלוי בזה.

יב. הגדרת דבר האבד

במקום שיש צורך לעשות מלאכה כדי למנוע הפסד או חשש הפסד ממון, מותר לעשות אפילו מלאכת אומן. הפוסקים כללו גם הפסדים שאינם ממוניים בכלל דבר האבד, ונראה שההגדרה היא שהמלאכה באה למנוע הפסד וירידה מהמצב הנוכחי, ולא רק להועיל ולקדם את המצב.

היתר דבר האבד חל גם כשאדם עובד כדי למנוע אובדן של אדם אחר, ולא רק כדי למנוע אובדן של עצמו. דבר האבד לא הותר בטרחה מרובה, אך אם גם האובדן גדול – יש להתיר טרחה מרובה (דין זה הובא בגוף הספר בסי' ד). ובמקרה של ספק, יש לעשות שאלת חכם.

יג. פרקמטיא אבודה

מניעת רווח אינה נחשבת דבר האבד לעניין היתר מלאכות, אך היא נחשבת כדבר האבד לגבי איסור סחורה, וכדלהלן: מכירה וקניה לצורך המועד מותרות, וכדלהלן בסעיף יז. יש להתיר מסחר שאינו לצורך המועד, בכל מקרה שישנו חשש להפסד הקרן או חלק ממנה, ואפילו אם המסחר מתבצע במסגרת תדירה כמו יום שוק שבועי. לגבי הפסד הרווח, יש לחלק בין הזדמנות חד פעמית להזדמנות תדירה: בהזדמנות חד פעמית יש להקל. בהזדמנות תדירה יש להתיר רק מכירה (כגון שיש לו חפץ שיכול למוכרו עתה בארבע מאות שקלים ולאחר המועד יוכל למוכרו רק בשלוש מאות) ולא קניה (כגון שיש חפץ ששווה שלוש מאות שקלים ועתה יכול לקנותו במאתיים).

כשם שיש להתיר מסחר, כך יש להתיר גם מלאכה דרבנן במקום שיימנע רווח אם לא יעשו מלאכה, מעבר לרווח הרגיל שנמנע מעצם השביתה ממלאכה. ובכלל זה אמירה לגוי לעבוד בקרקע, במקום שאם הקרקע לא תיחרש במועד, לא יוכלו לעשות זאת אחרי המועד. אך מלאכה גמורה לא הותרה אלא במקום שיש חשש להפסד הקרן.

יד. שינוי בדבר האבד

במקום דבר האבד, מותרת עשיית מלאכה אפילו במעשה אומן כדרכו, ואין צורך לשנות. ואף אם אפשר לשנות בלי לגרוע מהתועלת שבמלאכה, מותר לעשות את המלאכה כדרכה.

טו. צנעה בדבר האבד

במקום דבר האבד מותר לעשות מלאכה בפרהסיא, ואין צורך בצנעה אלא רק במקום שאין האובדן ידוע לרואים, ויש חשש למראית עין. ובמקום שאי אפשר לעשות את המלאכה בצנעה, מותר לעשותה בפרהסיא אפילו במקרים אלו.

טז. עבודה בשכר

עבודה בשכר אסורה במועד, ואף במלאכה המותרת מצד עצמה. אך במקרים הבאים היא מותרת: (א) בדבר האבד. (ב) במקום שאין אפשרות לעשות את המלאכה בחינם. לפי זה נראה ששוטרים, רופאים במרפאות ציבוריות, נהגי אוטובוס בחברה ציבורית וכד', רשאים לעבוד בשכר, ואף מפעילי מקומות תיירות וטיול שונים רשאים לעשות זאת בשכר, ואף לגבות שכר מהמטיילים, משום שבכל אלו אין אפשרות לעשות את המלאכות אם לא בתשלום לעובדים. (ג) במקום מצווה דרבים. (ד) במקום צורך רבים שהתעורר במועד עצמו. (ה) במקום שהעבודה שנעשית בשכר אינה מלאכה ממלאכות שבת. (ו) במקום שהשכר משולם בהבלעה, דהיינו שמשלמים על העבודה שבמועד ביחד עם עבודה שלפני או אחרי המועד. ובכלל זה רוב ככל המקומות שמשלמים בהם תשלום חודשי. ואף אם התשלום מתבצע לפי שעות עבודה יש להקל, כיון שהעברת התשלום נעשית בפעם אחת והיא כוללת את כל ימי החודש. (ז) פועל שאין לו מה יאכל, מותר להעסיקו בשכר אפילו במלאכות האסורות בחול המועד.

בעל עסק שמחויב על פי חוקי המדינה לשלם משכורת מלאה לפועליו, בין אם יעבדו במועד ובין אם לאו – מותר לו להעסיקם בשכר במועד משום דבר האבד. וכן לאידך גיסא, מותר לפועל לעבוד במועד אם המנעות מעבודה בימים אלו עלולה לגרום לכך שיפוט מעבודתו, ואין באפשרותו לקחת את ימי החופש השנתיים שלו בחול המועד.

יז. מכירה וקניה

מכירה וקניה מותרות רק לצורך המועד. ובדבר שאין ניכר לכל שנעשה לצורך המועד, יש להקפיד ולעשות היכר המודיע לרבים שזו מכירה מצומצמת. אדם פרטי שאין אומנותו בכך, והוא מוכר באופן חד פעמי, אינו צריך להקפיד על היכר, אלא רק על היות המכירה לצורך המועד. במכירה שברור לכל שנעשית לצורך המועד, כגון מכירת ירקות או מצות בפסח, אין צורך בהיכר.

הפותח חנות לצורך המועד במקום שקרוב לוודאי שחלק מהקונים קונים שלא לצורך המועד ואין בידו למונעם, אינו צריך להימנע מלפתוח את החנות. מכירה שאינה לצורך המועד אסורה אף אם נעשית בצנעה ובאופן חד פעמי, אלא

אם כן מדובר על הזדמנות עסקית חד פעמית שאינה מצויה בדרך כלל, שאז מותר מדין דבר האבד. ואם מוציא לצורך המועד יותר ממה שהיה מוציא אלמלא המכירה, יש להחשיב זאת כצורך המועד ולהקל אף שלא בדבר האבד.

יח. גילוח וכיבוס

מצווה להגיע למועד מגולח, הן בשערו הן בזקנו, ולכבד את המועד בבגדים נקיים. כחלק ממצווה זו, אסרו חכמים להתגלח ולכבס במועד, כדי לגרום לכולם לעשות זאת לפני המועד. לפיכך, מי שהיה אנוס ולא הספיק להתגלח או לכבס לפני המועד, מותר לו לעשות זאת במועד. כמו כן, התירו לכבס בגדי קטנים משום שרגילים להתלכלך. והוא הדין למי שרגיל להתגלח כל יום, והתגלח גם בערב הרגל, שמותר לו להתגלח במועד. גילוח השפם מותר, והוא הדין לשאר המקומות בגוף. כמו כן, יש להתיר גילוח הנצרך לרפואה, ובכלל זה מי שלקה בכינים בשערו וצריך להסתפר כדי להתרפא מכך. יש להימנע מעריכת חלאקה בחול המועד.

הרגיל לכבס בגדיו בכל יום, מעיקר הדין נראה שאם כיבס בגדיו קודם הרגל, ונגמרו בגדיו במועד – מותר לו לכבסם. ובבגדים לבנים וגרביים שנגמרו, ודאי שיש להקל, משום שדרך העולם להחליפם בכל יום. אך במקרים אלה יש לתלות את הכביסה בתוך הבית בצנעה, משום שאין ההיתר מפורסם ויש לחשוש למראית עין. בגמרא נזכר היתר לכבס מגבות משום שמחליפים אותן בתדירות גבוהה, אך כתבו האחרונים שכיום אין להתיר משום שהתדירות אינה גבוהה כבעבר. וגם בזה נראה שאם כיבס לפני המועד ונגמרו לו המגבות במועד, מותר לכבס בצנעה.

מותר לגהץ בגדים במגהץ חשמלי, שהרי זה מעשה הדיוט לצורך המועד, ואינו בכלל גזירת הכיבוס.

יט. אבלות במועד

חכמים אסרו להספיד מת בתוך שלושים יום קודם הרגל, אלא אם כן הוא נפטר בתוך שלושים היום, שאז מותר לסופדו אפילו בערב הרגל. באזכרה שאינה מעוררת בכי, כגון שעוסקים בלימוד לעילוי נשמת הנפטר ולא בהספד, יש להקל. והוא הדין בעליה לקבר, אם אינה כרוכה בהספד. בתוך המועד אסור להספיד

אפילו מת חדש, ואפילו בהלוייתו, אלא אם כן מדובר על תלמיד חכם. ואף האבל עצמו אסור בהספד.

כ. קריעה במועד

מי שמת לו מת בחול המועד, קורע כביום חול. ואין חילוק בין אב ואם לשאר הקרובים שמתאבלים עליהם. ובמקום שיש מנהג ברור וידוע שלא לקרוע על קרובים מלבד אב ואם, יש לקרוע בצנעה ולהחליף את הבגד מיד לאחר קריעתו. יש לקרוע במועד על שאר המאורעות המחייבים בקריעה, ובכללם ראיית מקום המקדש בחורבנו. יצא מן הכלל המלקט עצמות קרוביו שאינו צריך לקרוע בחול המועד, אך אין דין זה מצוי כיום.

מפתח מקורות

משנה

שביעית - ב,ב - שיב

מעשר שני - ה,א - שיב

חלה - ג,ז - קיא

אבות - א,י - רלח / ב,א - ער / ג,יא - רטז

מקוואות - ב,ב - קב

תלמוד בבלי

ברכות - ה,א - כט / ו,א - רי / ח,א - רי / לה,א - קנו / מט,ב - נח, רטז / נח,ב - תנג

שבת - ג,א - תעו / ו,כה - שסה / ט,ב - תה / יא,ב - קצו, תיג, תיד / יד,ו - רח / כ,ב - תכג / כא,א - תיד / כד,א - שלד / מז,א - שנד / סג,א - ריז / עג,ב - קמט / עה,א - שיז / צד,ב - קיז / קג,ב - רמג / קה,ב - תעו / קיא,א - שעח / קיג,א - קסח / קיז,ב - רח / קיח,ב - מח / קכז,א - ריט / קמז,ב - תלה

עירובין - יא,יב - קעז / יב,ב - קפז / יז,ב - קסח / יט,ב - קפד, קפה / מו,ב - קלב / צו,א - עז / קג,א - קיח

פסחים - ט,א - קנו / לה,א - קיב / מד,א - קו / מד,ב - קיד / מו,ב - קמה / מז,א - עד / נד,ב - רצא / נה,ב - פ, קכב, קסד, רב, רעג, תכז / סח,ב - ס / עב-עא,א - מה / עא,א - נא / קט,א - לח, לט, מג / קט,ב - מה / קטז,א - קלו, רעג / קיח,א - סב, פא

יומא - ב,א - רלו / כו,א - ל / עג,ב - נג / פא,א - עז / פו,א - ער

סוכה - ד,ב - קעז / ה,ב - קפג / יח,א-יט,ב - קפג / כג,א - קפז / כד,א - רלו / כז,א - נח, ס / מא,א - פה / מב - לח,ב

ביצה - ג,א - תיד / ו,א - רלא / יב,א - קמד, קעו, קעז, קפח / טו,ב - נב, נד / יח,א - קמב / יט,ב - מא / כ,ב - עד / כא,א - שפד / לו,ב - קמב, רעו

ראש השנה - ד,א-ב - צו / יג,א - תנח

תענית - יט,א - רטז / כו,ב - מח

מגילה - כא,א - סה / כב,ב - עו / כח,ב - תסו

מועד קטן - ב,א - קכד, רנב, רנט, שסג / ב,ב - עח, עט, קמג / ד,א - קכט, קסה, רכה / ד,ב - צח, רכז / ה,א - קסד, רנב, שסז / ו,א - שסג, שעא / ו,ב - קכח / ז,א - קעז, רסז / ח,א - רלז, תנג, תסז, תפז / ח,ב - לח, קסג, קצו, רכד, רכו, רכח, רנט, רפה, שדמ, שמז, תה, תלד / ט,ב - תלד / י,א - קצו, רטו, רכח / י,ב - קלה, קלז, קנז, קסא, קצט, רא, ריז, רסה, ערב, רצד, דש, שצה, תנב / יא,א - קמח, קצח, רס, רסה, רצו, שכט, שצו / יא,ב - מה, סד, ע, עח, קצט, שיג / יב,א - קכ, קכב, קלח, קלט, קמז, קסג, קעה, רמח, רעג, רצג, שיג, שלז, שסה / יב,ב - סה, צט, קנד, קעו, רח, רכה, שיד, שיח, שכח, שעז, שפה, תכא / יג,א - עח, קמג, קנה, קנז, קנח, קס, קעז, רג, רלו, רפג, רצט, שכט, שנא, שנו, שנו, שנו, שפח, שפח, שצא / יג,א-ב - שכט / יג,ב - רלד, ערד, שלב, שנו, שנו, שעו, שעז, שפו, תד / יד,א - קמא, תד, תה, תט, תלה / יד,ב - מה, נה, רסו / טו,ב - מה, עח / יח,א - תטז, תכג, תלא, תלח / יח,ב - קכב, קלח, קמ, רט, רלה, רמ, רמג, רנד, רסב, רעג, ערה, רצט, שו, של, שלב, שמב, שנו / יט,א - קנז, רסב, שסב, שעג / יט,ב - תלז / כ,ב - תע, תעח, תפ / כא,א - תפא / כא,ב - רסב / כב,ב - תעט / כד,ב - שצו, תסח / כה,א - תפ / כו,ב - תסט, תעד / כז,א - תסה, תעד / כז,ב - תסב, תסד, תסה / כח,ב - תסו

חגיגה - ז,ב - לט / ח,א - מו / ח,א-ב - לח, לט / ט,א - ערד / טו,ב - רי / יח,א - סב, סח, קכא, קמט, קנה, קנו

תקא

יבמות • ו,א - עג / כד,א - עב / לז,ב - קלא /
מזב - רטז / מט,ב - קלא / ס,א - קלא / סג,ב
 - רלו / קטז,ב - תסו
כתובות • יט,ב - רטז / נט,ב - רסב / סג,א -
 קלא
נדרים • עט,א - רל / פ,ב - רנה / פא,א - רנה
נזיר • לז,ב - קיד
סוטה • ז,ב - ל / יז,א - רסו / מא,א - רעא /
מזב - שכת / מט,א - קלא
גיטין • נט,ב - פ / סז,א - קלא
קידושין • ח,א - קנו / נב,א - תיד / עב,ב -
 קלא
בבא קמא • סט,א - שצג / פ,א - שז / פג,ב -
 שעז / צב,א - ל
בבא מציעא • נח,א - שסה / צ,א - קלח /
 קאב, ריג
בבא בתרא • ג,ב - רי / ד,ב - ר / ח,א - שע /
 קמה,ב - ל
סנהדרין • ע,א - מט / קיב,ב - נג
מכות • כג,א - סב
עבודה זרה • יא,א - תכג / טו,ב - צג / כא,ב -
 פט, שפג / כב,א - סה / כו,א - שפט / כט,א -
 תיא / נב, קסו / סה,ב - קיד
מנחות • לו,ב - עז / לט,א - רפא / מב, רפא
 / מא,א - צג
חולין • ט,א - רמב, רמח / פג,א - מח / קז,ב -
 תיד
ערכין • כח,ב - רלו
תמורה • יד,ב - עג / לג,ב - רפו
נדה • טו,ב - קב

משנה תורה לרמב"ם

הקדמה • כד-כה - סו
הקדמה לאחר מניין המצוות • ב - סו
תלמוד תורה • א,י - ל / ב,ו - קצז
תפילין מזוזה וספר תורה • ד,כה - רסט / ז,יב
 - רסח

תקב

ברכות • ב,יב - נט / ב,יג - נט
שבת • ד,ב - תיד / ה,יב - תיד / ו,א - קלח /
 טו,ב - תיד / יז,ב - קעז / יז,ט - קעז / יז,כח -
 קפה / כא,א - פח / כג,ט - קמב / כד,יא - קיח
 / כח,יט - תיד / ל,ז - ס / ל,ז - מח
שביתת יום טוב • א,ד - קמד, קמה / א,יט -
 תיד / ה,ח - תיז / ה,י - תיד / ו,טז - ס, פא,
 קסח / ו,יז - נד / ו,יז-יח - מד / ו,יט - נג / ו,כב
 - תסד / ו,כג - תסט / ו,כד - תנד, תנה / ז,א -
 פז, צה, קלח, קסח, קעא, קצז / ז,א-י - קלד /
 ז,ב - קכב, קסו, קעב, רפח, שט, שטו, שיט /
 ז,ג - קעא, שיג, שכא, שלא / ז,ה - קכב, קעב,
 קצז, ר, שכ, שכב / ז,ו - קכב, קעב, שכ, שכח /
 ז,ח - קכב, קעב, רט, שכו / ז,ט - רלד, שנו / ז,י
 - קעב / ז,יא - רפב, שסח / ז,יב - רלז, רנד, רנו
 / ז,יג - רסב, רסה, שעג / ז,יד - קעב, ריט, רלח,
 רנו / ז,יז - תיב / ז,יח - קעב / ז,יט - תכ / ז,כ -
 תלח / ז,כא - תלא, תלב / ז,כב - קעא, רצה,
 שח, שעו, שפ, ת / ז,כג - שעז / ז,כד - קעה,
 שצא / ח,ג - צח, קכו, קל / ח,ה - רד / ח,ח -
 רכד / ח,יב - קלה / ח,יד - קכא, קלד / ח,טו -
 קעא / ח,טז - קעא / ח,יט - רג / ח,כג - קעא
חמץ ומצה • א,ט - תיד / ב,טז - תיז
סוכה • ד,ב - קעח / ד,י - קפט
שקלים • ד,א - שסד
תעניות • ה,יז - תפט
אישות • א,ב - ערה / ט,כב - קלט / י,א - ערה
 / כא,א - רסב
איסורי ביאה • ד,יב - פח / ח,יד - פח
מאכלות אסורות • ט,כ - תיד / ט,כא - תיד /
 טו,ב - קיא / טז,כז - רפו
תרומות • ב,ב - שעח
מעשר • ג,ו - קג / יא,יב - שצג
מעשר שני ונטע רבעי • ט,ו - שצג
ביכורים • ה,ה - קיג
ביאת מקדש • א,יב - תה / ז,ב - תפט
עבודת יום הכיפורים • א,ג - רלו
חגיגה • א,א - מד / א,ה - ערד / א,י - פז

טומאת מת • ט,יב - קא

מטמאי משכב ומושב • ג,ט - פח

טומאת אוכלין • א,ט - שעח

מקוואות • י,ו - קב

רוצח ושמירת נפש • ז,א - רפו

סנהדרין • כא,ח - קצז

ממרים • ב,ב - תסב

אבל • א,א - מו / ד,ט - תפא / ו,כג - תפז / ח,ג

- תעט / ט,י - תפט / י,ג - תסה / יא,ג - תעד /

יא,ה - תסד / יא,ו - תנד, תנה, תנו, תסו /

יא,יג - תסב

שולחן ערוך

אורח חיים • לז,ב - רסט / צו,ב - קמז / קד,ד -

רנא / קד,ה רמ"א - רנ / קפח,ז - נט / רמח,ב -

קב / רסט,א - תסב / רפח,א - נד / שא,ג -

קסח / שב,ג - קמג / שו,ד - שסה / שכח,יז -

קיח / שלט,ד - רעו / שמב,א - קיח / שמה,ז -

קצ / שנא - תיד / תיז,א - צה / תיט,א - צה /

תכט,ב - תנד / תס,ד - רכא / תקכט,א - נו /

תקלא,א - תח / תקלא,ב - תכח / תקלא,ג -

תכה / תקלא,ו - תכ / תקלא,ז רמ"א - תכו /

תקלא,ח - תלח / תקלג,ה - רלד / תקלד - תח

/ תקלד,א - תלג / תקלד,ב - תלב, תנ /

תקלו,א רמ"א - קסח / תקלו,ד - צט / תקלז,א

- שיט / תקלז,ו - צט / תקלז,יד - שסה, שסו /

תקלז,טז - שלו / תקלח,א - שיג, צח / תקלח,ב

- שלו / תקלח,ה - קסב / תקלט,א - ת /

תקלט,ד - תג / תקלטה,ה - שי / תקלטה,ה רמ"א

- תפד / תקלט,יא - שעז / תקלט,יב - שעז /

תקלט,יב רמ"א - תב / תקמ,ב - קמז / תקמ,ג -

שמט / תקמ,ד - שמח / תקמ,ה - שמט /

תקמ,ו - שמט / תקמא,א-ג - שמט / תקמא,ד

רמ"א - רלג / תקמא,ה - רלג, שמט / תקמא,ה

רמ"א - ריד, רטז, רמח / תקמב,א - רצב, שמט

/ תקמב,א רמ"א - רצב, שס / תקמב,ב - שנג,

שצא / תקמג,א - קעה / תקמג,ב - שמ /

תקמז,א - רעט / תקמז,א רמ"א - רנו, רעט,

שעב / תקמז,א רמ"א - רנא / תקמז,ב - רפג,

רפט / תקמז,ב רמ"א - רפג / תקמז,ג - רסב /

תקמז,ה - רמה / תקמז,ה רמ"א - רמה /

תקמז,ג - תנו, תנוז / תקמז,ה - תסב / תקמז,ו -

תפב, תפז / תקמז,ו רמ"א - תפב / תקמז,ח -

תפא / תקמז,יב - קלה / תקנד,כב - רצא /

תקנד,כג - רצא / תקסא,ד - תפו / תרלב, -

קעח / תרלז,ז - קצ / תרמב,א - רכד / תרצו,א -

צה / תרצו,ז - צה

יורה דעה • פח,ב - תיד / צח,ב - קז / קג,ז

רמ"א - קח / קנא,א רמ"א - שצב / קנד,ב -

שפט / שכב,ב - קיג / שכד,יב - קט / שמג, -

תעח, תפו / שמט - תפו / שמ,יח - תעח /

שמ,יג - תעט / שמ,יד - תפו / שמ,טו - תפו /

שמ,יח - תעח / שמ,לא - תע, תפב, תפז /

שמ,לא רמ"א - תפב / שמז,א - תנו, תנוז /

שמז,ג - תסב / שעו,ד - קלה, קלו / שעח,יא

רמ"א - תפא / שצד,א - תסב / שצט,ב - תעט /

תאה, תסד / תב,ב - תפא

חושן משפט • שלג,ה רמ"א - רפד / שלג,ו

רמ"א - רפד / תט,א - תסב